

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Simona Holáňová

III. ročník – Prezenční studium

Obor: Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ a Společenské vědy se zaměřením na
vzdělávání

PREZENTACE OSOB S AUTISMEM VE FILMOVÉ TVORBĚ

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D

Olomouc 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma „Prezentace osob s autismem ve filmové tvorbě“ vypracovala samostatně pomocí zdrojů uvedených v bakalářské práci a za odborného dohledu vedoucí bakalářské práce.

V Olomouci 11. 4. 2013

Jméno a příjmení:	Simona Holářová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Prezentace osob s autismem ve filmové tvorbě
Název v angličtině:	Presentation of people with autism in the film formation
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na prezentaci osob s autismem ve filmové tvorbě. Teoretická část se věnuje autismu, jeho druhům, projevům a savantskému syndromu. Praktická část je rozdělena na kvantitativní a kvalitativní šetření. Kvantitativní šetření zahrnuje výsledky dotazníkového šetření, kvalitativní šetření se zabývá analýzou projevů osob s autismem ve filmové tvorbě.
Klíčová slova:	Autismus, filmy, dokumenty, savantský syndrom, prezentace
Anotace v angličtině:	This bachelor's work is aimed at presentation of autistic persons in movies. Topics of a theoretical part are an autism and its kinds, demonstrations of the autism and a savant syndrome. A practical part is divided into a quantitative and a qualitative research. The quantitative research takes in results of questionnaires, the qualitative research deals with an analysis of demonstrations of the autistic persons in movies.
Klíčová slova v angličtině:	Autism, movies, documents, savant syndrome, presentation
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Dotazník Příloha č. 2 – Rozdíly mezi jednotlivými pervazivními vývojovými poruchami
Rozsah práce:	75 + 6 stran příloh
Jazyk práce:	Český

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce, Mgr. Petře Jurkovičové, Ph.D, za pomoc při výběru tématu, za odborné vedení, cenné náměty a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat Všem respondentům, své rodině a Jarečkovi, díky kterému tato práce mohla vzniknout.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA.....	9
1.1. Historický vývoj	9
1.2. Etiologie	10
1.3. Pervazivní vývojové poruchy	11
1.4. Charakteristika autismu	12
2. DRUHY PORUCH AUTISTICKÉHO SPEKTRA	14
2.1. Dětský autismus (F84,0)	15
2.1.1. Diagnostická kritéria pro dětský autismus (F84.0) podle MKN-10 (Duševní poruchy a poruchy chování. 10. revize. Praha, Psychiatrické centrum 1992).....	16
2.2. Atypický autismus (F84,1)	18
2.3. Aspergerův syndrom (F84,5).....	18
2.3.1. Symptomatika typická u Aspergerova syndromu. Využití některých položek z diagnostických kritérií.....	19
2.4. Jiná desintegrační porucha v dětství (F84,3)	21
2.4.1. Kritéria MKN – 10 pro Jinou desintegrační poruchu v dětství (F84, 3)	21
2.5. Rettův syndrom (F84,2)	22
2.5.1. Kritéria MKN-10 pro Rettův syndrom (F84,2).....	23
2.5.2. Chování a další specifické projevy dívek s Rettovým syndromem	23
2.6. Hyperaktivní porucha s mentální retardací a stereotypními pohyby (F84,4)	24
3. SYNDROM SAVANT	26
3.1. Savanti, jenž byli inspirací pro filmaře	27
3.1.1. Kim Peek.....	27
3.1.2. Temple Grandin.....	29

II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4. Šetření využívající smíšené kvantitativně – kvalitativní metodologie při analýze dat	30
4.1. Charakteristika zkoumaného problému	30
4.2. Cíle šetření	30
4.3. Stanovení předpokladů a otázek	30
5. Metodologie průzkumu	32
5.1. Charakteristika sběru dat	32
5.1.1. Dotazník	32
5.1.2. Popis použitého dotazníku	32
5.2. Charakteristika analýzy získaných dat.....	33
5.3. Charakteristika výzkumného vzorku	33
6. Analýza a interpretace výsledků Kvantitativního průzkumu	39
A. INFORMOVANOST O PROBLEMATICE AUTISMU	39
B. OSOBNÍ POCITY PŘI SETKÁNÍ OSOB S AUTISMEM.....	43
C. INFORMOVANOST O PROJEVECH OSOB S AUTISMEM V REÁLNÉM ŽIVOTĚ	47
D. PREZENTACE OSOB S AUTISMEM VE FILMOVÉ TVORBĚ.....	50
E. OBRAZ PROJEVŮ OSOB S AUTISMEM VE FILMOVÉ TVORBĚ.....	54
F. POSTOJ SPOLEČNOSTI K OSOBÁM S AUTISMEM PO SHLÉDNUTÍ FILMŮ/ DOKUMENTŮ.....	56
7. Zpracování získaných dat.....	61
7.1. Výsledky a analýza dat	61
A. VYOBRAZENÍ AUTISTŮ VE FILMECH.....	61
B. SOUVISLOST VYZDVIHNUTÝCH VLASTNOSTÍ S FILMEM A DIAGNÓZOU. ..	62
C. FORMY KOMUNIKACE VE FILMECH	63
D. PROJEVY ZÁCHVATŮ A STRESU	63
E. PROJEVY EMOCÍ VE FILMECH.....	64
F. STEREOTYPY A ŘÁD	64

G. PREZENTACE ZVLÁŠTNÍCH POHYBŮ	65
8. Závěr kvantitativně – kvalitativního šetření.....	67
ZÁVĚR.....	69
Seznam literatury.....	70
Seznam tabulek a grafů.....	73
Seznam příloh.....	75

ÚVOD

Práce se věnuje poruchám autistického spektra a jeho prezentací ve filmu. Toto téma jsme si vybrali z toho důvodu, že většina populace se s autismem seznámí právě prostřednictvím filmového plátna. Většina seriálů a filmových zpracování prezentuje osoby s autismem jako vysoce nadané jedince se schopnostmi vidět věci, které jiní nevidí, dešifrovat významy matematických vzorců, nebo oplývají hudebním talentem. Na druhou stranu mohou diváci sledovat jedince, kteří mají problém s komunikací, tělesným či zrakovým kontaktem, ale hlavně s celkovým začleněním do společnosti.

Jak se tedy osoby s autismem projevují ve skutečnosti a jak ve filmové tvorbě? Mohou diváci vidět reálné projevy těchto osob, nebo je to jen určitý tah, jak film zviditelnit a zaujmout tak své diváky?

Naším hlavním cílem tedy je zjistit povědomí o osobách s autismem v intaktní společnosti, a jak se liší od vyobrazení těchto osob ve filmové tvorbě.

Snažíme se zde poukázat také na tu stránku, ve které můžeme nahlédnout na chování a projevy i těžších forem autistického spektra. Jak na osoby s autismem nahlíží společnost, zdali nějaké takové osoby znají nebo se s nimi dokonce setkávají.

V této práci nerozebíráme všechna filmová díla. V dnešní době je jich s touto problematikou již mnoho a tak jsme si vybrali pouze malý výčet.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Část teoretická je členěna do 3 kapitol. V první kapitole se zaměřujeme na historii, etiologii a charakteristiku autismu. Ve druhé kapitole jsme rozebírali jednotlivé poruchy autistického spektra a doplnili jsme je o jejich projevy. Třetí kapitola se zabývá Syndromem Savant, ve které jsme uvedli nejznámější savanty, jenž byly inspirací pro filmovou tvorbu. V praktické části provádíme kvantitativně – kvalitativní šetření a jejich následnou analýzu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

„Objevila jsem, že vzduch je plný skvrn. Člověk se zadíval do prázdna a byly tam skvrny. Lidé chodili sem a tam a překáželi mému okouzlenému pohledu do té prázdnoty. Nedbala jsem na ně. Něco mumlali. Moje pozornost se upínala k touze rozplynout se v těch skvrnách, a tomu mumlání jsem nevěnovala pozornost. Dívala jsem se skrz tuto překážku s klidným výrazem, uspokojená tím, jak se ztrácím ve skvrnách. Plesk. Učila jsme se znát, svět.“

(Donna Williams, 1991)

1.1. Historický vývoj

V antické společnosti dokazoval Hippokrates, že mentální onemocnění vzniká poruchami mozku. Tato společnost měla značně bohatou teorii o duševních poruchách (melancholii, mánie, delirium...), kde po etiologické stránce převažoval „organický“ náhled. „Péče“ o duševně a jinak postižené jedince se v antické společnosti dočkala vyhraněného názoru, jehož symbolem se stala spartská skála, z jejíž úpatí končili krátké životy jedinců s postižením. Od starých Řeků tuto tradici převzala skvělá Římská civilizace s rozdílem, že skály Tajgetu byly nahrazeny řekou Tiber. V období středověku byli „blázni a šílenci“ považováni za šťastlivě vyvolené jedince, na které shlédl Bůh, na straně druhé byli považováni za „zplozence ďáblů“. První klasifikace duševních poruch vznikla v období Renesance. Poruchy intelektu byly odděleny od ostatních duševních poruch (sebeprožívání, poruch emocionálních). (Valenta, Muller, 2004)

Na počátku 20. století napsal vídeňský pedagog Theodor Heller první, avšak nepřiliš známou práci, jenž se vztahovala k pervazivními vývojovým poruchám. V této práci popsal u dětí tzv. infantilní demenci. Dodnes se tato porucha (která je velmi vzácná, neboť bývá velmi zřídka diagnostikována) nachází v 10. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10, 1992) jako Jiná dezintegrační porucha v dětství. (Hrdlička, Komárek, 2004, s. 11)

Eugen Bleuer zavedl termín autismus (z řeckého slova autos - sám) poprvé v roce 1911. Tímto termínem chtěl popsat způsob egocentrického myšlení, které je typické pro schizofrenii.

V roce 1943 popsal Leo Kanner „autistickou poruchu afektivního kontaktu“, („raný dětský autismus“) kterou o několik let později nazval „svým syndromem“. Použil zde termín autismus v jiném smyslu, přesto se specifickým odkazem na schizofrenii. (Gillberg, 2003, s. 7.). *„Identifikoval autismus jako syndrom s dvěma klíčovými prvky, které popsal jako „autistickou uzavřenost“ a „touhu po neměnnosti“, společně s dalšími behaviorálními projevy a izolovanými schopnostmi.“*

Hans Asperger ve stejném roce jako Leo Kanner použil termín autismus (autistická psychopatie) ve své doktorské práci. Na rozdíl od Kannerova syndromu se lišil pozdějším výskytem, lepšími schopnostmi v oblasti komunikace, sociálních vztahů a projevoval se intenzivním a úzkým okruhem zájmů. V současnosti se syndrom popsaný Aspergerem nazývá jeho jménem. Doktorská práce Hanse Aspergera byla v němčině publikována v roce 1944, avšak až v roce 1991 byla přeložena do angličtiny. Americká autistická společnost publikovala v roce 1977 první definici autismu, definici autistického syndromu zahrnula Americká psychiatrická asociace v roce 1980 v *Diagnosticém a statistickém manuálu*. (Richman, 2006)

1.2. Etiologie

V roce 1960 publikoval Bruno Bettelheim studii Empty Fortress (Prázdná pevnost), vyjadřoval zde názor, že autismus může být způsoben odmítáním dítěte rodiči. Věřil, že chladné chování rodičů zahání děti do jejich autistického světa. Termínem „Matky ledničky“ zdůrazňoval, jakou roli hrají matky v životě postiženého dítěte. (Richman, 2006)

Jak ale uvádí Treffert (2012) termín „Matky ledničky“ vzešel z necitlivé, bezohledné teorie plné chyb, kdy rodiny autistů byly celá léta neomluvitelně a nesprávně obviňovány, jakoby tento stav způsobily.

Individuální terapii s autistickými dětmi začal v 60. letech 20. století provádět Ivar Lovaas. Při této terapii využíval modifikaci chování a aplikovanou behaviorální analýzu. Své výsledky práce s devatenácti dětmi, z nichž devět jich dosáhlo úrovně zdravých dětí, zveřejnil

ve studii publikované v roce 1974. Tato studie, podložená pozitivními výsledky měla velký význam a společnost si začala uvědomovat, že autismus není důsledek nevhodného působení rodičů a následné obranné reakce dítěte.

Na vzniku autismu se dle Lovaase podílí tyto faktory:

- Genetické dispozice;
- Rizikové faktory spojené s těhotenstvím a porodem;
- Neznámé a neidentifikované genetické mutace;
- Vlivy prostředí (Richman, 2006, s. 11.)

Neurochemické studie mozku ukázali, že lze předpokládat několik variant dysfunkcí mozku, které mohou vést k úplnému rozvinutí syndromu autismu. Nadprodukce nervových buněk (což ukazuje velká hlava jedince, pitevní nálezy a vysoké hladiny GFA bílkovin, gangliosidů a produktů rozpadu dopamínu) vede k tvorbě abnormální dysfunkční synapse a zhroucení. Nervové buňky u zdravého člověka jsou pravděpodobně méně izolované, nežli buňky v mozku postiženého autismem. Je také pravděpodobné, že některé případy autismu mohou vzniknout poškozením mozku v prenatálním, perinatálním i postnatálním období. (Gillbeg, 2003, s. 56)

Bernard Rimland provedl pionýrský výzkum o biologickém původu se svým synem trpícím autismem. Je také zakladatelem Americké národní autistické společnosti a zasloužil se o sestavení první posuzovací škály. (Richman, 2006, s. 12)

Pravá příčina autismu však není doposud známá. Přestože se jedná o nejzávažnější poruchu v lidských vztazích, postrádá sociální původ. (Švarcová, 2006)

1.3. Pervazivní vývojové poruchy

Jak uvádí Thorová (2007) pervazivní vývojové poruchy řadíme mezi závažné poruchy dětského mentálního vývoje. Slovem *pervazivní* rozumíme vše pronikající, jde o vyjádření faktu vývoje dítěte, který je hluboce narušen v mnoha směrech. Pervazivní vývojové poruchy mají určitá specifika v projevech, tudíž vyžadují i odlišný přístup. V případě nestanovení

diagnózy nelze zajistit potřebnou informovanost a speciální přístup by v této situaci nemohl být poskytnut ani v ideálních podmínkách.

Charakteristickým rysem pro dílčí syndromy je značná variabilita symptomů. Na celém světě nenajdeme dva lidi, kteří by měli stejný vzorec chování. Diagnostika poruch autistického spektra se provádí vždy na základě celkového vzorce chování ve specifických oblastech, nikdy ne na základě několika projevů. (Thorová, 2007)

Thorová (2007, s. 12) k tomu dále uvádí: *„V sedmdesátých letech vymezila britská psychiatrická Lorna Wing tři stěžejní problematické oblasti, které jsou klíčové pro diagnózu, a nazvala je „triádou narušení“.“*

Do této triády patří oblasti:

- Sociální chování
- Verbální i neverbální komunikace
- Představitivost

„Pokud jde o souvislost mezi pervazivními vývojovými poruchami a mentální retardací, pervazivní vývojové poruchy jsou často ztotožňovány s mentální retardací, což není správné; např. u Aspergerova syndromu je inteligence normální, nebo až nadprůměrná.“ (Lechta, 2010, s. 268).

Jedinci s pervazivními vývojovými poruchami mají větší potíže chápat a vyjadřovat své emoce na rozdíl od jedinců s mentální retardací. Obtížněji používají verbální a neverbální komunikaci a neumějí přiměřeně reagovat v různých sociálních situacích. V případě přítomnosti pervazivní vývojové poruchy se u jedince snižují celkové adaptivní schopnosti a celková funkčnost osoby s pervazivní vývojovou poruchou v běžném životě je srovnatelná, ne – li nižší než u jedinců s výraznější mentální retardací. (Thorová, 2007, s. 31)

1.4. Charakteristika autismu

Přesnou definici autismu nelze zcela vymezit, prostudujeme – li odbornou literaturu, dojdeme k problematice, kdy se spíše dozvídáme, co autismus není, nežli to co autismus ve skutečnosti je. Ačkoliv je ve většině případů spojen s mentální retardací, nelze ho vymezit jako její druh. Taktéž není autismus druhem schizofrenie, za kterou byl až donedávna pokládán.

Autismus můžeme charakterizovat jako uzavření se do sebe, kdy neexistuje spojení se skutečným a kdy se o jedincích s autismem hovoří jako o lidech „odlidsťených“. Terminologii pedagogickou a pedagogicko – psychologickou ho lze charakterizovat jako poruchu socializace, neschopnost navazování a prožívání mezilidských vztahů, která je zpravidla spojená se závažnou poruchou komunikační schopnosti. (Švarcová, 2006)

Autismem trpí deset až patnáct dětí z tisíce a první symptomy se obvykle objeví před třicátým měsícem věku dítěte. Zřetelnými jsou v době, kdy dojde k výrazné poruše na vývoji komunikačního jazyka jedince.

Diagnostickým standardem je *Diagnostický a Statistický manuál duševních poruch* Americké psychiatrické asociace (DSM – IV, 1994), jenž zahrnuje dvanáct diagnostických kritérií rozdělených do tří kategorií: sociální interakce, komunikace, činnosti a zájmy. Jedinec s autismem nemusí nutně vykazovat všechny znaky a symptomy spojené s autismem. Symptomy bývají u těchto osob podobné, ale na celém světě neexistují dvě děti s autismem, které by měly naprosto stejné projevy.

Dítě je diagnostikováno jako autistické tehdy, kdy splňuje aspoň dvě kritéria z první kategorie, dvě kritéria z druhé kategorie a jedno kritérium ze třetí kategorie. (Richman, 2006)

Projevy autismu se u dítěte mění s věkem, objeví se a poté opět zmizí. V určitých věkových obdobích můžeme sledovat zřetelnější autistické chování, které se s přibývajícím věkem mění pod vlivem sociálního prostředí a v důsledku výchovně – vzdělávacího programu, jenž absolvuje. Důležitou úlohu hrají i osobnostní charakteristiky člověka, rozumové schopnosti a přítomnost jiné přidružené poruchy.

Mnoho osob s autismem vykazuje stereotypní, rigidní a kompulzivní chování. Určité faktory (např. řeč, úroveň neverbální komunikace, rozumové schopnosti, emoční stabilita) mohou mít výrazný vliv na tíži postižení, můžeme narazit také na osoby, které mají výrazně nerovnoměrný profil symptomů (člověk, jenž má relativně dobré vyjadřovací schopnosti a zajímá se o sociální kontakt, může být extrémně závislý na rituálech, kdy se často sebezraňuje). (Thorová, 2007)

2. DRUHY PORUCH AUTISTICKÉHO SPEKTRA

„Pojetí současně platných klasifikačních systémů MKN – 10 (1992) a DSM – IV (1994) je odlišné jak v terminologii, tak ve spektru poruch (tab. 1). Manuál DSM – IV obsahuje méně diagnostických jednotek, nevyskytují se v něm na rozdíl od MKN – 10 diagnózy *Hyperaktivní porucha s mentální retardací a stereotypními pohyby* ani *Atypický autismus* (ten je přiřazen k DSM – IV kategorii *Pervazivní vývojová porucha jinak nespecifikovaná*).“ (Hrdlička; Komárek, 2004, s. 14)

Autistické chování vyvolává plno zájmů a kontroverzních názorů, je to bezpochyby tím, že toto chování je svým způsobem jedinečné, problémy, které postiženým působí, jsou velmi vážné a někdy dokážou budit strach a úzkost ve společnosti. Určité projevy autistického chování mohou být nebezpečné, vyžaduje se zde zvýšená pozornost a pečlivé zvažování jak postiženého, jeho rodinu a všechny kteří jsou s ním ve styku chránit. (Schopler, Mesibov, 1997, s. 14)

MKN – 10 (1992)	DSM – IV (1994)
Dětský autismus (F84,0)	Autistická porucha
Atypický autismus (F84,1)	Pervazivní vývojová porucha jinak nespecifikovaná
Aspergerův syndrom (F84,5)	Aspergerova porucha
Jiná desintegrační porucha v dětství (F84,3)	Desintegrační porucha v dětství
Rettův syndrom (F84,2)	Rettova porucha
Hyperaktivní porucha s mentální retardací a stereotypními pohyby (F84,4)	-
Jiné pervazivní vývojové poruchy (F84,8)	Pervazivní vývojová porucha jinak nespecifikovaná
Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná (F84,9)	Pervazivní vývojová porucha jinak nespecifikovaná

Tabulka č. 1: Terminologické rozdíly (Hrdlička, Komárek, 2004, s. 15)

Pojem	Vysvětlení
Vysoce funkční autismus	Postižení bez přítomnosti mentální retardace (tj. IQ vyšší než 70) se schopností alespoň částečně samostatného fungování; patří k lehčím formám autistického postižení).
Atypický autismus	Porucha nesplňuje všechny tři okruhy diagnostických kritérií pro dětský autismus, nebo je opožděný nástup po 3. roce života.
Porucha autistického spektra, autistické kontinuum	Jakákoliv z pervazivních poruch.
Autistické rysy	Autistické symptomy, jejichž četnost a/nebo závažnost nenaplňuje ani jeden okruh diagnostických kritérií pro dětský autismus.
Širší autistický fenotyp	Diskrétní abnormity na spojnici mezi normou a autistickými rysy (často u příbuzných autistů)

Tabulka č. 2: Některé pojmy u pervazivních vývojových poruch (Hrdlička, Komárek, 2004, s. 15)

2.1. Dětský autismus (F84,0)

Dětský autismus patří mezi nejlépe prostudované pervazivní vývojové poruchy. Viktor Lotteer provedl první epidemiologickou studii v roce 1966, od té doby bylo provedeno na 30 dalších epidemiologických studií. Dětský autismus lze dělit na vysoce funkční, středně funkční a nízko funkční autismus. Vysoce funkční autismus (hight functioning autism, mezinárodní zkratka HFA) je nejvíce užívaný termín, jenž označuje jedince s autismem bez přítomnosti mentální retardace (tedy s IQ minimálně 70), kteří mají lehčí formu postižení. Poměr vysoce funkčního autismu se udává v rozmezí od 11% do 34%. Do středně funkčního autismu řadíme jedince s lehkou nebo středně těžkou mentální retardací, u nichž je patrnější narušení komunikativní řeči a v klinickém obraze přibývá stereotypií. S nízkofunkčním autismem se shledáváme u nejvíce mentálně retardovaných dětí (s těžkou a hlubokou mentální retardací), které nemají rozvinutou použitelnou řeč, málo navazují jakýkoli kontakt a u nichž převládají stereotypní, repetitivní příznaky. (Hrdlička, Komárek, 2004)

Projevy autismu jsou viditelné nejčastěji kolem 12. -18. měsíce života dítěte, především kvůli opožděné řeči a nezájmu dítěte o kontakt. Vývojovou abnormalitu mohou rodiče zpozorovat kolem 2. roku života. Nástup příznaků může být dvojího druhu, kdy za nejčastější druh považujeme postupný, plíživý rozvoj autistických deficitů, objevující se v prvním roce života. Autistická regrese nastává procentuálně méně, avšak můžeme se s ní setkat jak u dětí, které se do té doby projevovali normálně, tak u dětí, u nichž se již dřívejevily mírné známky autismu. „Autistickou regresi lze definovat jako závažný vývojový obrat zpět, kdy se u dítěte částečně nebo úplně ztrácejí již získané vývojové dovednosti, především v oblasti řeči, ale i sociálního chování, nonverbální komunikace, hry a někdy i kognitivních schopností.“ (Hrdlička, Komárek, 2004, s. 36)

Mezi další symptomy, které se u autismu často objevují, ale pro stanovení diagnózy se nepovažují za podstatné, řadíme hyperaktivitu (zejména v raném dětství), hypoaktivitu (zejména v raném dětství a adolescenci), sluchovou hyper- nebo hypo- sensitivitu a různé reakce na zvuky a hluk (objevující se především během prvních dvou let života, ale mohou být přítomny i v dospělém věku), přecitlivělost na dotek, bizarní stravovací návyky (včetně pojídání nejedlých předmětů), sebezraňování, snížení citlivosti vnímání bolesti, výbuchy agrese a kolísání nálad. (Gillberg, 2003)

2.1.1. Diagnostická kritéria pro dětský autismus (F84.0) podle MKN-10 (Duševní poruchy a poruchy chování. 10. revize. Praha, Psychiatrické centrum 1992)

„1. Autismus se projevuje před třemi roky věku dítěte

2. Kvalitativní narušení sociální interakce

- *Nepřiměřené vyhodnocení sociálně- emočních situací*
- *Nepatřičná, nedostatečná odpověď na emoce jiných lidí*
- *Nedostatečné přizpůsobení sociálnímu kontextu situace, sociální normě*
- *Omezená schopnost používat sociální signály a dovednosti*
- *Absence používání dovedností sloužících k vyjádření sociálně-emočních blízkostí*

- *Slabá integrace sociálního, komunikačního a emočního chování*

3. Kvalitativní narušení komunikace

- *Nedostatečné sociální užívání řeči bez ohledu na úroveň jazykových schopností*
- *Narušená fantazijní a sociálně napodobivá hra*
- *Nedostatečná synchronizace a reciprocita v konverzačním rozhovoru*
- *Snížená přizpůsobivost v jazykovém vyjadřování*
- *Relativní nedostatek tvořivosti a fantazie v myšlení*
- *Absence emoční reakce na přátelské přiblížení jiných lidí (verbální i neverbální)*
- *Narušená kadence komunikace a správného důrazu v řeči, který moduluje komunikaci*
- *Nedostatečná gestikulace užívaná ke zvýraznění komunikace*

4. Omezené, opakující se stereotypní způsoby chování, zájmy a aktivity

- *Rigidita a rutinní chování v široké škále aspektů každodenního života (všední zvyky, hry)*
- *Specifická přichylnost k předmětům, které jsou pro daný věk netypické (jiné než např. plyšové hračky)*
- *Lpění na rutině, vykonávání speciálních rituálů*
- *Stereotypní zájmy (např. data, jízdní řády)*
- *Pohybové stereotypie*
- *Zájem o nefunkční prvky předmětů (např. o omak, vůně)*
- *Odpor ke změnám v běžném průběhu činností nebo v detailech osobního prostředí (např. přesunutí dekorací nebo nábytku v rodinném domě)*

Nespecifické rysy

- *Strach (fobie)*
- *Poruchy spánku a příjmu potravy*
- *Záchvaty vzteku, agrese, a sebezraňování (zvláště pokud je přítomna těžká MR)*
- *Většinou absence spontaneity, iniciativy a tvořivosti při organizování volného času*
- *Potíže s vytvořením myšlenkové osnovy (koncepce) při rozhodování v práci i přesto, že schopnostmi na samotné úkoly stačí.“ (Thorová, 2007, s. 19)*

2.2. Atypický autismus (F84,1)

Diagnózu pro Atypický autismus použijeme tehdy, kdy porucha nesplňuje zcela kritéria pro dětský autismus tím, že nejsou naplněny všechny tři okruhy diagnostických kritérií, nebo v případě, kdy je opožděný nástup po 3. roce života. (Hrdlička, Komárek, 2004)

I u Atypického autismu lze najít řadu specifických sociálních, emocionálních a behaviorálních symptomů, které se shodují s potížemi, které mají lidé s autismem. Je zastřešujícím termínem pro osoby, na které by se hodil vágní diagnostický výrok autistické rysy či sklony. Oproti klasickému autismu jsou sociální dovednosti narušeny méně, ale z hlediska náročnosti péče a potřeby intervence se atypický autismus nemusí vůbec lišit od dětského autismu. (Thorová, 2007)

2.3. Aspergerův syndrom (F84,5)

V roce 1944 popsal Hans Asperger skupinu dětí, které se mnohem později začaly nazývat podle něj, byly to děti s Aspergerovým syndromem. Spolupráce s Kannerem, který psal o dětech s autismem, nebyla možná, jelikož oba tyto lékaře odděloval oceán a druhá světová válka. (Howlin, 2005)

„Aspergerův syndrom je vrozenou poruchou některých mozkových funkcí s neurobiologickým základem. Duševní vývoj je narušen v oblasti komunikace, sociální interakce a představivosti. Výrazně jsou omezeny sociální dovednosti a doprovodným jevem je opožděná citová zralost. Typické je také nerovnoměrné rozložení schopností.“ (Vosmik, Bělohávková, 2010, s. 13)

Jak uvádí Thorová (2007, s. 22) většinou bývají jedinci s Aspergerovým syndromem zařazeni mezi podivíny, jedince retardované, nebo naopak geniální. Obtíže se mohou objevovat také v oblastech motorických schopností, v grafomotorice (psaní a/nebo kreslení), matematice, logickém a abstraktním uvažování, orientačních schopnostech, v rozeznávání osob nebo v sebeobslužných dovednostech. U většiny jedinců se objevují také úzkosti a deprese, mají sklon k sebepodhodnocování a emoční labilitě, která se většinou pojí s poruchami chování, jako je agresivita, destruktivita a sebeubližování. Problémové chování

se objevuje i bez zjevné příčiny, kdy častým doprovodným jevem je impulzivita, poruchy aktivity (hyperaktivita, hypoaktivita) a pozornosti (nesoustředěnost, snížená schopnost vnímání).

2.3.1. Symptomatika typická u Aspergerova syndromu. Využití některých položek z diagnostických kritérií.

Někteří autoři (Szatmari, Brenner, Nagy, 1989; Gillberg, Gillberg, 1989) uvádí tato symptomatika:

„Narušení sociální komunikace

- *Nezájem o interakci nebo nepřiměřený kontakt s druhými lidmi (tzv. introvertní a extrovertní typ)*
- *Egocentrismus*
- *Neschopnost najít a udržet si blízké přátele*
- *Omezený kontakt s vrstevníky (týká se pouze úzkého okruhu zájmů)*
- *Neschopnost interakce s vrstevníky nebo nepřiměřený kontakt s vrstevníky*
- *Špatný odhad sociálních situací, sociální naivita, absence společenského taktu*
- *Nechápání, nebo naopak příliš rigidní dodržování společenských pravidel*
- *Sociálně a emocionálně nepřiměřené chování*
- *Neobratnost v sociálních vztazích*
- *Problematické chápání citů u druhých lidí*
- *Potíže s vyjadřováním složitějších pocitů*

Omezené zájmy

- *Nezájem o spektrum různých aktivit*
- *Nepřiměřené ulpívání na určitém zájmu*
- *Záliba v memorování, často na úkor širšího významu*
- *Obtížná přerušitelnost*
- *Stereotypní, opakující se témata v zájmech*

Obtíže s představitostí a s tím související adaptační obtíže

- *Omezená schopnost hrát fantazijní hry*
- *Malý zájem o pohádky, beletrii*

- *Opakující se rituály – vykonává rituály sám, vyžaduje je od ostatních*
- *Jedná se o slovní a/nebo činnostní rituály*
- *Přerušení rituálu vyvolává nelibost, afekt či úzkost*
- *Nemá rád změny v prostředí, lidech, činnostech*
- *V situacích reaguje rigidně*
- *Nedokáže dopředu odhadnout důsledky svých činů*
- *Vyžaduje předvídatelnost, snaží se ji zabezpečit vizuálně nebo rituálem*
- *Obtíže v organizování a plánování*

Zvláštnosti v oblasti řeči

- *Nepřirozeně perfektní expresivní jazyk*
- *Zvláštnosti ve vývoji jazyka v dětství*
- *Formální pedantické vyjadřování*
- *Zvláštní tón a hlas*
- *Potíže v porozumění složitějším výrazům, hlavně abstraktním nebo metalingvistickým (nadsázka, vtip, dvojí význam, ironie, metafora, rčení)*
- *Abnormní spontaneita (mluví příliš mnoho, mluví příliš málo)*
- *Nesoudržnost konverzace, obtíže vést přiměřeným způsobem dialog*
- *Tendence ulpívat na tématu*
- *Užívá zvláštní výrazy a nová spojení*
- *Opakující se, stereotypní charakteristiky v řeči*
- *Nechápe a nedokáže vést společenskou konverzaci*

Potíže v neverbální komunikaci

- *Omezené užívání gest a mimiky*
- *Neobratná či nevhodná řeč těla*
- *Obtíže s očním kontaktem (vyhýbání, ulpívání, neužívání k interakci a komunikaci)*
- *Omezená schopnost porozumět mimice a gestům*

Nepřiměřená emoční reaktivita

- *Afektivní záchvaty*
- *Omezená schopnost reagovat emotivně*
- *Agresivita, impulzivita, emoční labilita*
- *Pocity frustrace, sklon k sebepodhodnocování depresivnímu uvažování*
- *Úzkostnost, fobie, specifické strachy*

Abnormity v motorice

- *Dysgrafické obtíže*
- *Neobratná jemná a/nebo hrubá motorika (dyspraxie)*
- *Dyskoordinace*
- *Zvláštní pohyby, chůze, držení těla, grimasování, tiky.*“ (Thorová, 2007, s. 23)

2.4. Jiná desintegrační porucha v dětství (F84,3)

Theodor Heller popsal tuto poruchu poprvé v roce 1908 a nazval jí *dementia infantilis*, později byla známá také pod jménem svého objevitele jako Hellerův syndrom nebo dezintegrativní psychóza. Heller publikoval případ šesti dětí, u nichž mezi 3. a 4. rokem života došlo k výraznému regresu a nástupu těžké mentální retardace, ačkoliv vývoj do té doby probíhal zcela uspokojivě.

Vývoj v období normálního vývoje (minimálně 2 roky), je v normě ve všech oblastech, tudíž dítě ve dvou letech mluví v krátkých větách, sdílí pozornost, přijímá a iniciuje sociální kontakt, gestikuluje a je přítomna napodobivá a symbolická hra. Porucha se nemusí objevit výhradně mezi 3. a 4. rokem dítěte, ale možný nástup je až do desátého roku věku. Tyto děti jsou z hlediska celkové adaptability spíše nízko funkční, mívají těžší typ mentální retardace a bývají více sociálně odtahované. (Thorová, 2007)

Příznakem této poruchy je rychlá progresivní ztráta dříve získaných dovedností, zejména řeči, k níž dochází uniformně během 6-9 měsíců od začátku poruchy. Oproti dětskému autismu je u dezintegrační poruchy více vyjádřen normální vývoj před začátkem poruchy, zatímco regrese je výraznější. (Wiener, 1997 in Hrdlička, Komárek, 2004)

2.4.1. Kritéria MKN – 10 pro Jinou desintegrační poruchu v dětství (F84, 3)

„A. Vývoj je zdánlivě normální nejméně do věku dvou let. Pro diagnózu se vyžaduje, aby nejméně do dvou let existovala normální, věku přiměřená schopnost komunikace, sociálních vztahů, hry a adaptační chování.

- B. *Přibližně v době začátku poruchy dochází k definitivní ztrátě dříve získaných dovedností. Diagnóza vyžaduje klinicky významnou ztrátu dovedností (nejen neschopnost užívat je v určitých situacích) alespoň ve dvou z následujících oblastí:*
- *Expresivní nebo receptivní řeč*
 - *Hra*
 - *Sociální dovednosti nebo adaptační chování*
 - *Kontrola mikce a defekace*
 - *Motorické dovednosti*
- C. *Kvalitativně abnormální sociální fungování je zřejmé nejméně ve dvou z následujících oblastí:*
- *Kvalitativní abnormality v reciproční sociální interakci (typu definovaného u autismu)*
 - *Kvalitativní abnormality v komunikaci (typu definovaného u autismu)*
 - *Omezené, opakující se a stereotypní vzorce chování, zájmů a aktivit, včetně motorických stereotypů a manýrování*
 - *Celková ztráta zájmu o předměty a okolí*
- D. *Poruchu nelze přičíst jiným typům PDD, získané afázii s epilepsií, elektivnímu mutismu, Rettově syndromu nebo schizofrenii.“ (Hrdlička, Komárek, 2004, s. 54)*

2.5. Rettův syndrom (F84,2)

Tento syndrom, jenž se vyskytuje pouze u žen, byl poprvé popsán v roce 1965. Příčina syndromu je genetická a její testování je už v dnešní době možné. Vyskytuje se u 6-7 dívek ze 100 000. (Hrdlička, Komárek, 2004)

Dr. Huda Zoghbi z USA v roce 1999 objevil gen situovaný na raménku chromozomu X, který je odpovědný za téměř 80% případů vzniku Rettova syndromu. Zbýlých 20% dívek se blíží, nebo splňuje kritéria Rettova syndromu, aniž by se genetická anomálie potvrdila. U dívek, u nichž mutace genu byla prokázána, nemusí klinická kritéria naplňovat. Tyto mutace mají mnoho podob (do dnešní doby bylo definováno okolo 200 odchylek) a není vyloučeno, že další budou ještě objeveny. (Huppke, 2001 in Thorová, 2007)

V případě, že chlapce postihne stejná mutace genu, způsobí to těžkou encefalopatií (nedisponují druhým nenarušeným X chromozomem), kterou plod nebo novorozenec nepřežije.

Od roku 2001, se na základě genetického laboratorního vyšetření provádí diagnostika Rettova syndromu také v České republice. (Thorová, 2007)

2.5.1. Kritéria MKN-10 pro Rettův syndrom (F84,2)

- „A. *Prenatální a perinatální období je zdánlivě normální a zdánlivě normální je i psychomotorický vývoj během prvních 5 měsíců a obvod hlavy při narození je rovněž normální*
- B. *Dochází ke zpomalení růstu hlavy mezi 5 měsíci a 4 lety a ke ztrátě získaných funkčních manuálních dovedností mezi 5 a 30 měsíci, což je zároveň spojeno s komunikační dysfunkcí, zhoršenou sociální interakcí a chabě koordinovanou (nestabilní) chůzí a/nebo pohyby trupu.*
- C. *Dochází ke stereotypním pohybům rukou kolem střední osy (jako je např. kroutivé svírání rukou nebo „mycích“ pohybů rukou) v době, kdy se objevila ztráta účelových pohybů rukou nebo později.“ (Hrdlička, Komárek, 2004, s. 53)*

2.5.2. Chování a další specifické projevy dívek s Rettovým syndromem

Sociální chování – dívky s Rettovým syndromem, se stávají velmi společenskými po překonání deteriorační fáze (v této fázi nemají zájem o sociálněkomunikační aktivity, obvykle 18 – 48 měsíců, maximálně do 8. let). Negativně vnímají a reagují v případě, kdy se jim zdá, že se o nich nevhodně hovoří a jsou velmi citlivé na kritiku. Rozlišují osoby, které jsou jim blízké a cizí, preferují určité osoby a projevují výběrově sympatie a antipatie. V případě, že jsou ponechány napospas samoty a nudě, protestují. Mají rády fyzický kontakt, mazlení a interaktivní hry.

Komunikace – Díky multifunkčnímu handicapu jsou možnosti dívek velmi omezené (nemohou ukazovat, znakovat, mluvit). Je důležité, aby dokázaly vyjádřit svůj souhlas/nesouhlas, nejčastěji očním odkazem. Většina dívek nemluví, u některých je popisováno sporadické užívání či ojedinělý výtrysk slov nebo vět. Dokážou reagovat a chápat jednoduché pokyny, schopnost porozumění se ale u jednotlivých dívek liší. Nejvyšší hranice leží

v maximální úrovni tří až čtyř let. Postižení je natolik vážné, že dívkám snižuje schopnost dorozumět se a podat tak zpětnou vazbu svému okolí.

Aktivita – Díky přecitlivělosti nervového systému je výkon pracovní pozornosti velmi nekonzistentní. Od relativně velmi dobré schopnosti soustředit se, až po úplnou neschopnost spolupráce. Výkyvy v kvalitě činnosti a soustředění lze pozorovat během minuty, během dne, týdne i v několikaměsíčních obdobích. Dívky mají problém s koncentrací, reakce na otázku nebo úkol často přichází až po několika minutách, kdy se jim podaří se zkoncentrovat. Při komunikaci je potřebné vyčkat na odpověď, která nemusí ani přijít, opakovat pokyny a užívat nadstandardní důraz k upoutání pozornosti.

Emocionalita – Vyskytují se epizody nepřiměřené emoční reaktivity (období plačtivosti, křiku, špatné nálady, strachu až paniky, vzteku včetně agresivních výpadů). Nálady se u dívek často střídají i v krátkých intervalech. S postupujícím věkem jsou dívky vyrovnanější. Přiměřeně projevují radost, smutek, hněv, rozladění, nelibost a lítost.

Vnímání smysly – Objevuje se přecitlivělost na sluneční záření, hluk, bolest, výkyvy teplot a taktilní hypersenzitivita – nechut' k česání vlasů a čištění zubů. Na sluchové podněty buď nereagují, nebo reagují s dlouhou latencí. Zraková pozornost je obvykle jen několikavteřinová.

Motorika – Výrazná je apraxie, stereotypní pohyby horních končetin ve střední linii před obličejem, před tělem, někdy se objevují také stereotypní údery do blízkých předmětů. Apraxie se týká také svalů žvýkacích, mimických, polykacích a okohybných. Při provozování těchto pohybů není dítě obvykle schopno soustředit se na předkládané úkoly, zvyšuje se hyperventilace, zhoršuje koncentrace a dříve nastupuje únava dítěte.

Intelekt – Ukazatelem úrovně chápání dítěte není tíže motorického postižení, proto dítě na vozíku může rozumět víc nežli dívka, která se samostatně pohybuje. Některé umí rozpoznat číslice a písmena, odpovídají správně na jednoduché koncepční otázky typu „po čem jezdí auto“ apod. V souvislosti s Rettovým syndromem se hovoří o středně těžké, těžké a hluboké mentální retardaci. (Thorová, 2007)

2.6. Hyperaktivní porucha s mentální retardací a stereotypními pohyby (F84,4)

Tato porucha sdružuje hyperaktivní syndrom, mentální retardaci s IQ nižším než 50 a stereotypní pochyby a/nebo sebepoškozování. Hyperaktivita v adolescenci bývá nahrazená

hypoaktivitou, u pravé hyperkinetické poruchy to však není obvyklé. Tato porucha je uváděna pouze v MKN- 10, DSM – IV tuto poruchu neuznává. Sociální narušení autistického typu se při ní nevyskytuje. (Hrdlička, Komárek, 2004)

3. SYNDROM SAVANT

Savantský syndrom byl poprvé popsán v roce 1887 Johnem Longdonem Downem, který však nejvíce proslul popsáním formy duševní zaostalosti, která nese jeho jméno – Downův syndrom. Termín „savantský syndrom“ zavedl až v roce 1987 Dr. Darold A. Treffert. Tento termín zvolil proto, že zahrnuje celou škálu schopností, které se vyskytují u několika stavů a ne pouze u osob s poruchou autistického spektra jak zdůrazňoval termín „autistický savant“.

Savantský syndrom je velmi vzácný, avšak pozoruhodný stav, při kterém osoby s vývojovým postižením nebo s jiným zraněním či nemocí centrální nervové soustavy mají pozoruhodný talent, který kontrastuje s jejich celkovým omezením.

Většina případů savantského syndromu je spojena s poruchami, které vznikly při narození. V tomto případě savantské schopnosti překrývají základní postižení, které bylo přítomno od narození. Existují případy, kdy se savantské schopnosti objeví u dětí i dospělých, kteří nijak postižení nebyli. Může se tak stát při zranění hlavy, mrtvici nebo jiných poruch centrální nervové soustavy. U osob s autistickou poruchou se savantský syndrom objevuje až u jedné z deseti osob. Můžeme rozlišovat kongenitální (vrozený) a získaný savantský syndrom.

Úroveň IQ sahá od hodnot nižších než 40 až k 140. V rozmezí mezi 40 až 70 se nachází většina savantů. Zajímavostí je fakt, že počet mužských savantů převyšuje počet ženských savantů v poměru zhruba 6:1.

Častým znakem je jejich neschopnost abstraktního myšlení a spoléhání se na konkrétní vzorce vyjadřování myšlenek. Jejich dovednosti bývají spojovány se specializací pravé hemisféry.

Nejčastěji se v souvislosti se savantovským syndromem setkáváme s pěti oblastmi dovedností. Jsou to:

- Počítání kalendáře
- Hudba
- Výtvarné umění
- Matematické a numerické dovednosti
- Mechanické/ prostorové dovednosti (Treffert, 2012)

Mezi savanty řadíme také osobnosti dějin jako například Albert Einstein, Michelangelo, Vincent Van Gogh, Immanuel Kant, Isaac Newton, Ludvík Van Beethoven, Wolfgang Amadeus Mozart, Andy Warhol, Sigmund Freud či Alfred Hitchcock. (Dostupné z: <http://www.eden-x.cz/>)

3.1. Savanti, jenž byli inspirací pro filmaře

Svět savantů je pro filmaře velice poutavým tématem. Do povědomí se zapsal v roce 1988, kdy byl v kinech uveden film Rain Man, do té doby byl „savantský syndrom“ relativně neznámý. (Treffert, 2012)

Ačkoliv se na tvorbě takových filmů podílí řada osob s autismem, či savantským syndromem, v této práci se zabýváme osobami, kteří se do filmového zpracování zapsali nejvýrazněji.

3.1.1. Kim Peek

Ačkoliv byl Kim Peek inspirací pro ztvárnění autistického savanta Raymonda Babbitta ve filmu Rain Man, nikdy mu nebyl autismus diagnostikován.

Narodil se 11. listopadu 1951 a jak říkával, byla to neděle. Měl zvětšenou hlavu s encefalokélou, která se mu později zmenšila a tato oblast byla později překryta tenkou vrstvou lebky. Ve věku 18 měsíců se dokázal nazpaměť naučit všechny knihy, které mu rodiče četli a to po pouhém jednom přečtení. Když si knihu vštípil do paměti, postavil jí obráceně na polici, aby se mu jí už nikdy nikdo nepokoušel číst. Byl doslova posedlý čísly, nejraději četl telefonní seznamy a sčítal sloupce telefonních čísel. Jeho přátelé mu říkali „Kim – pjútr“.

První rentgen hlavy podstoupil v roce 1983, ten však nebyl příliš informativní, jelikož ukazoval pouze lebku. Magnetická rezonance mu byla provedena v roce 1988, v tom stejném roce, byla v Hollywoodu premiéra filmu Rain Man, které se společně se svým otcem Franem Peekem a autorem scénáře Barrym Morrowem zúčastnil. Magnetická rezonance ukázala, že jeho hlava je zhruba o třetinu větší, než je obvyklé. Avšak nejzajímavější byla absence *corpus*

callosum - velká struktura, která propojuje levou a pravou hemisféru mozku. Za konečnou diagnózu se v případě Kima Peeka udávala „vývojová porucha bez další specifikace“. Ačkoliv měl určité autistické rysy a chování, vše překrývala zmíněná vývojová porucha způsobena encefalokélou a dalšími unikátními prvky architektury jeho mozku. (Treffert, 2012)

Mezi jeho dovednosti patřily znalosti dvou tisíce let kalendářních dat, u nichž dokázal přiřadit den v týdnu ke konkrétnímu datu, znal všechna předčísloví a dálniční systémy v USA, pamatoval si historická data z celého světa a všechny melodie, které kdy zaslechl. V dokumentu Čistě duše, ve kterém Kim vystupoval, dostal test. Přečetl osm stránek za 53 sekund, z toho 98% si pamatoval i po dvou hodinách včetně čísel stránek. Měl schopnost číst dvě stránky textu za 8 sekund a zároveň četl každým okem jednu stránku (levým levou stránku knihy a pravým pravou stránku knihy). Oproti těmto dovednostem si neuměl vyčistit zuby, zavázat boty nebo se sám obléknout. Byl však velmi dobrosrdečný a vnímavý. (Dostupné z: <http://www.eden-x.cz/>)

V únoru 1987 se Dustin Hoffman, jenž ztvárnil postavu Raymonda Babbita a právě se na tuto roli připravoval, sešel s Kimem i jeho otcem. Ve chvíli, kdy se Hoffmann s Peekovými loučil, pronesl směrem ke Kimovi: „Já jsem možná hvězda, ale ty jsi nebe.“

Kim byl pro film inspirací, ale nebyl to příběh jeho života. Všechny dovednosti, které můžeme ve filmu vidět – počítání druhých odmocnin, učení se telefonního seznamu z paměti, nebo počítání rozsypaných páráték – pochází od skutečných savantů, ale během psaní scénáře k filmu padlo rozhodnutí, aby postava Raymonda byla autistická.

Po premiéře filmu Rain Man se Kim vynořil ze své introverze a izolace velkolepým a úchvatným způsobem. Měl rád společnost, lidi kolem sebe a jak sám říkával: „*Rain Man změnil můj život.*“

Dne 19. prosince 2009, kolem páté hodiny odpoledne, zemřel náhle na infarkt. (Treffert, 2012)

3.1.2. Temple Grandin

Temple Grandin se narodila 29. srpna 1947 v Bostonu. V dětství jí byl diagnostikován autismus a její život byl zfilmován v roce 2010. Film nese název Temple Grandin a je držitelem ocenění Zlatého Glóbu a Emmy.

Nepřítomnost jazyka se u ní objevovala až do 4 roku života, bývala odtažitá, ráda se točila, měla své určité rituály a byla nesmírně precitlivělá na dotek, zvuk a jiné pocity. Ve svých osmnácti letech sestrojila podle mačkadla pro hovězí dobytek svůj uklidňující kouzelný přístroj, do kterého se uzavírala v případě, kdy byla nervózní nebo se potřebovala uklidnit. Tato metoda jí pomáhá dodnes vypořádat se se smyslovým postižením.

Po celém světě je známá jako jedna z významných zooložek se specializací na navrhování zařízení pro dobytek. Na toto téma a na téma autismus přednáší a konzultuje po celém světě. Ve Spojených státech se s polovinou hovězího dobytka manipuluje díky vybavení, které pro ně navrhla právě ona.

Doktorát ze zoologie získala v roce 1989, na Illinoiské univerzitě a v současnosti je profesorkou na Coloradské státní univerzitě ve Fort Collins v Coloradu.

Má velmi dobré schopnosti po stránce vizuálního myšlení v kombinaci s mimořádnou schopností rozpoznat a zapamatovat si detaily jako magnetofon, nebo digitální obrázek na pevném disku. Jak se domnívá, tyto schopnosti jsou úzce spojené s jejím autismem.

Temple Grandin je neúnavná zástupkyně osob s poruchou autistického spektra na celém světě, stala se cennou a výmluvnou velvyslankyní pro zvyšování povědomí o Aspergerově syndromu, je stoupenkyně „cvičení talentů“ a poskytuje hvězdný příklad a model úspěchu každému díky této strategii.

Je také autorkou mnoha knih. V roce 1986 vydala svou první knihu *Vynoření označené za autistické*, což je kniha, kterou jako první napsal zotavený autista. Mezi další knihy patří především *Myšlení v obrazech: A další zprávy z mého života s autismem*, která se stala bestsellerem a *Zvířata v překlade: Používání záhad autismu k dekódování chování zvířat*. (Treffert, 2012)

II PRAKTICKÁ ČÁST

4. Šetření využívající smíšené kvantitativně – kvalitativní metodologie při analýze dat

4.1. Charakteristika zkoumaného problému

Tato část naší práce se bude zabývat šetřeními, kdy v první části uvádíme kvantitativní průzkum, ve kterém jsme rozeslali respondentům dotazníky, ze kterých jsme následně udělali analýzu díky stanoveným předpokladům. V této části například zjišťujeme jak je společnost obeznámena s povědomím o autismu, jeho projevy a zdali se jim na tyto osoby nějakým způsobem změnil pohled po shlédnutí některého z filmů či dokumentů.

Ve druhé části se pak budeme zabývat kvalitativním šetřením, které jsme vykonali díky rozborům níže uvedených filmů. Snažili jsme se zde zjistit, jak se projevují osoby s autismem ve filmové tvorbě. Například jak jsou nejčastěji vyobrazeni, jakým způsobem komunikují, projevují-li emoce, nebo jaké jsou jejich nejčastější stereotypy.

4.2. Cíle šetření

Důležitým krokem před samotným průzkumem je zvolit si určité cíle, kterých budeme chtít dosáhnout.

Naším hlavním cílem je zjistit povědomí o osobách s autismem v intaktní společnosti a jak se liší od vyobrazení těchto osob ve filmové tvorbě.

Mezi parciální cíle patří zjistit, jaký podíl má na povědomí o osobách s autismem filmová tvorba a jak se díky filmům či dokumentům tato problematika společnosti přiblížila. Mezi další cíle patří zjistit, které filmy a dokumenty respondenti viděli a jak na ně tyto filmy či dokumenty zapůsobily.

4.3. Stanovení předpokladů a otázek

Pokud chceme dojít k určitému závěru naší práce, je nutné stanovit si hlavní cíl a parciální cíle průzkumu. Tyto cíle jsme si stanovili v předešlé kapitole.

V této části naší práce jsme vytvořili konkrétní předpoklady ke kvantitativnímu průzkumu, které budeme analýzou získaných informací verifikovat.

P1: Předpokládáme, že více jak polovina respondentů zná slovo autismus, a zároveň méně jak polovina určí správné projevy.

P2: Předpokládáme, že více jak polovina respondentů zná slovo autismus díky filmům/dokumentům, a zároveň méně jak polovina zná nebo se setkala s osobou s autismem v běžném životě.

P3: Předpokládáme, že většina respondentů viděla alespoň jeden film/dokument, v němž se objevil jedinec s autismem.

P4: Předpokládáme, že problematika autismu není pro většinu respondentů zajímavým tématem pro film.

P5: Předpokládáme, že 25% respondentů si myslí, že se autismus pojí ve většině případů s genialitou.

P6: Předpokládáme, že větší části respondentů se přiblížila problematika autismu díky filmům/dokumentům.

Následující otázky nám pomohou odpovědět na oblasti, které jsme si vymezili v části kvalitativního výzkumu. Vymezené otázky jsou tyto:

1. V jakých situacích, je autista nejčastěji ve filmu vykreslován?
2. Souvisí vyzdvihnuté vlastnosti autistů s diagnózou, nebo spíše s dějem filmu?
3. Jakou formou komunikace se autisté dorozumívají ve filmu?
4. Jak se projevují záchvaty či stres u autistů ve filmu?
5. S jakými projevy emocí se setkáme ve filmech?
6. Které stereotypy (rigidní chování) můžeme ve filmech vidět?
7. Jaké zvláštní pohyby jsou ve filmech vykreslovány?

5. Metodologie průzkumu

5.1. Charakteristika sběru dat

5.1.1. Dotazník

Dotazník můžeme charakterizovat jako soustavu otázek, které jsou předem připraveny a pečlivě formulovány. Otázky jsou promyšleně seřazeny a dotazovaná osoba (respondent) na ně odpovídá písemně.

Mezi nejdůležitější požadavky dotazníku řadíme jasnost a srozumitelnost otázek. Položky v dotazníku by měli být formulovány co nejstručněji a jednoznačně. Měli by zjišťovat pouze nezbytné údaje, které nelze získat jiným způsobem. Dotazník musí vždy obsahovat jasné pokyny k jeho vyplňování a při řazení položek v dotazníku dáváme vždy přednost pořadí, které vyhovuje z psychologického hlediska, před pořadím logickým. Začátek dotazníku tvoří jednoduché a konkrétní otázky, na které následují obsahové položky.

Po shromáždění vyplněných dotazníků se doporučuje vyloučit ze zpracování takové dotazníky, které jsou vyplněny nesprávně nebo neúplně. (Chráška, 2007)

5.1.2. Popis použitého dotazníku

Pro průzkum jsme použili nestandardizovaný dotazník. (viz Příloha č. 1).

Při sestavování dotazníku jsme se snažili o srozumitelnost a jasnost u všech kladených otázek. V tomto dotazníku je celkem 23 otázek. Dotazník jsme rozdělili na dvě části. První část se zabývá sociodemografickými údaji respondentů – jejich pohlaví, věk, maximální dosažené vzdělání, povolání a aglomerací, kde nyní žijí. Druhá část dotazníku se zaměřuje na povědomí společnosti o autismu, zdroje, ze kterých se o autismu dozvěděli, jestli se někdy s osobou s autismem setkali nebo jí znají, jestli viděli film nebo dokument o osobách s autismem. Dále se zaměřuje na projevy autismu ve filmovém zpracování a přiblížení této problematiky po zhlédnutí filmů či dokumentů. Tato část obsahovala 18 otázek.

5.2. Charakteristika analýzy získaných dat

Dotazníky jsme rozesílali elektronicky. Při rozesílání dotazníku jsme použili metodu „sněhové koule“. Tato metoda se využívá ke studiu skrytých populací, ke kterým je možné se jen obtížně dostat prostřednictvím tradičnějších metod, jako jsou například populační šetření, institucionální indikátory a výzkumné studie. (Miovský, 2003)

Získané odpovědi jednotlivých položek jsme sečetli, převedli na procenta a zanesli do tabulek, které jsme obohatili grafy.

5.3. Charakteristika výzkumného vzorku

Průzkumnou skupinu našeho šetření v kvantitativním průzkumu, tvořili muži i ženy starší 15-ti let. Výběr respondentů byl náhodný s různým stupněm dosaženého vzdělání a druhem povolání.

Další část tvoří kvalitativní část, ve které jsme zkoumali 7 filmů a 3 dokumenty. Filmy byly následující:

- Rain Man
- Mercury
- Mary a Max
- Sněhový dort
- Kostka
- Temple Grandin
- Malaton/ Marathon

Zkoumané dokumenty:

- Šestkrát autismus
- Čisté duše
- Diagnóza: Aspergerův syndrom

Jde pouze o výběr z široké škály dostupných filmů. Naším záměrem bylo vybrat takové filmy, na které může člověk narazit také v běžném programovém vysílání televizí - Rain Man, Mercury, Kostka, Sněhový dort, z novějších filmů jsme vybrali Temple Grandin, jenž je bibliografickým dílem, ale také jsme sáhli po animovaném filmu Mary a Max. Posledním vybraným filmem je Malaton / Marathon, jenž vznikl v Jižní Korei.

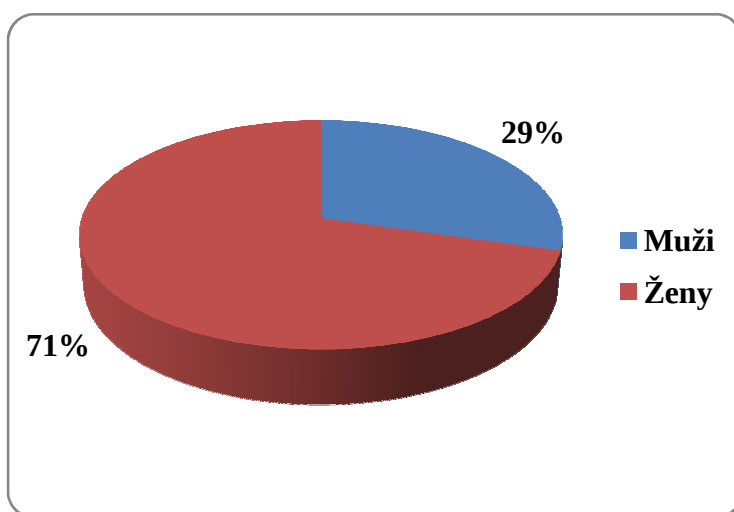
Dokumenty jsme vybírali zejména podle různorodosti. Diagnóza: Aspergerův syndrom se týká pouze tohoto druhu poruch autistického spektra, zatímco Šestkrát autismus vyobrazuje jak Aspergerův syndrom, tak Dětský autismus. Čisté duše se zaměřují na Syndrom Savant.

Nejprve se zaměříme na kvantitativní část. Do tabulek, které jsme doplnili o grafy, jsme zanesli jednotlivé počty mužů a žen, jejich věkové složení, maximální dosažené vzdělání, povolání a aglomeraci, kde nyní žijí.

Pohlaví

Pohlaví	Počet	Počet v %
Muži	28	29
Ženy	67	71
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 3: Rozdělení respondentů dle pohlaví

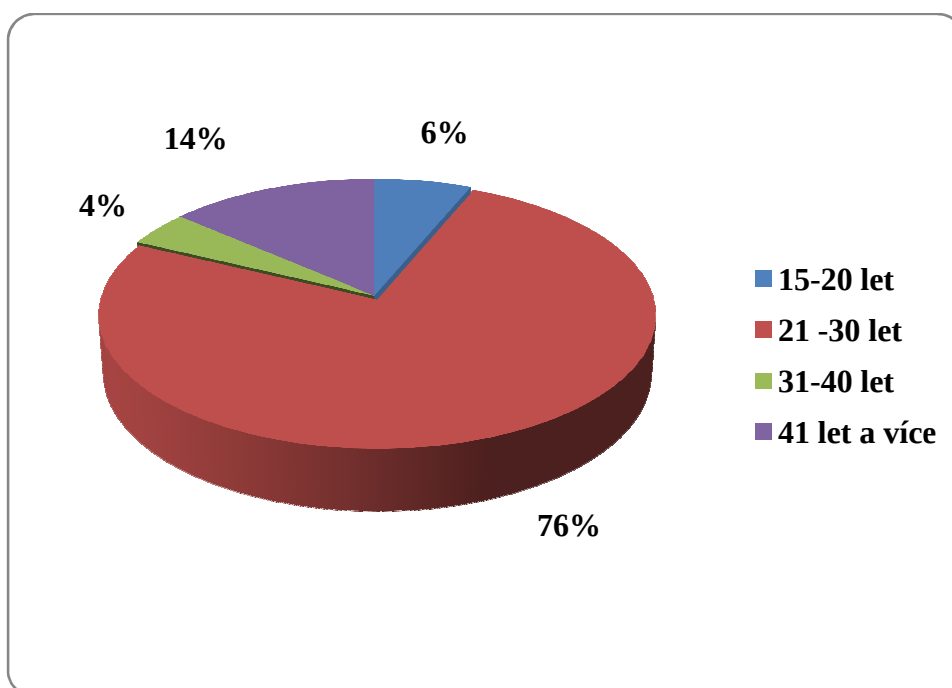


Graf č. 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví

Věk

Věk	Počet	Počet v %
15 – 20 let	6	6
21 – 30 let	72	76
31 – 40 let	4	4
41 a více let	13	14
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 4: Rozdělení respondentů dle věku

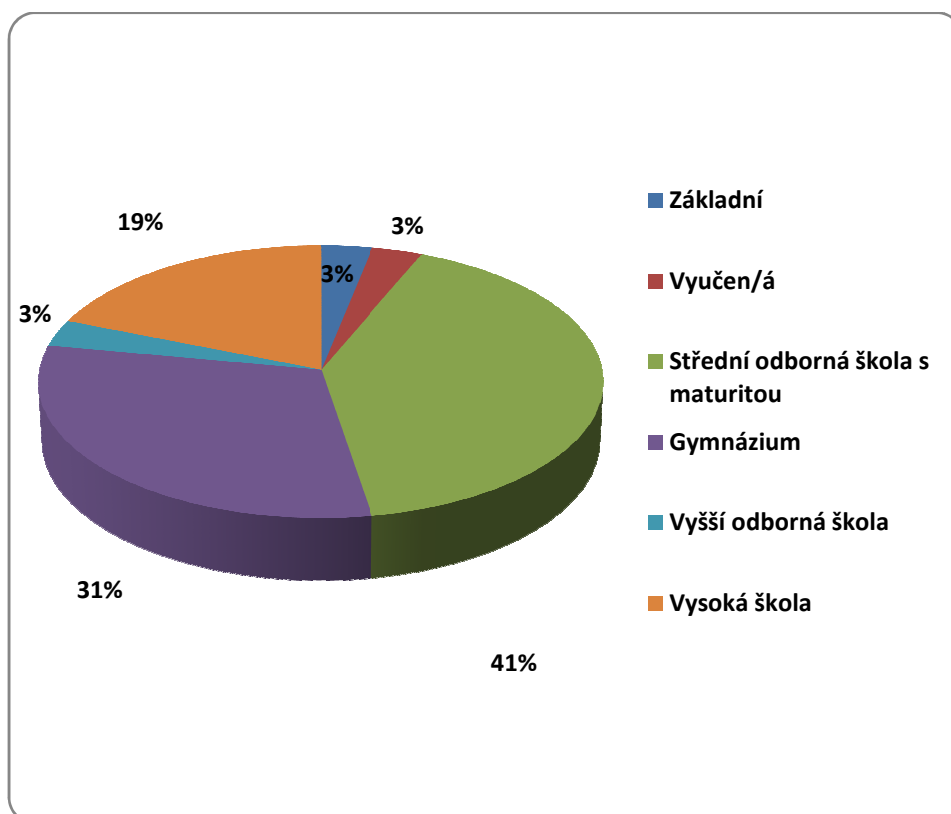


Graf č. 2: Rozdělení respondentů dle věku

Maximální dosažené vzdělání

Vzdělání	Počet	Počet v %
Základní	3	3
Vyučen/á	3	3
Střední odborná škola s maturitou	39	41
Gymnázium	29	31
Vyšší odborná škola	3	3
Vysoká škola	18	19
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 5: Rozdělení respondentů dle maximálního dosaženého vzdělání



Graf č. 3: Rozdělení respondentů podle maximálního dosaženého vzdělání

Povolání

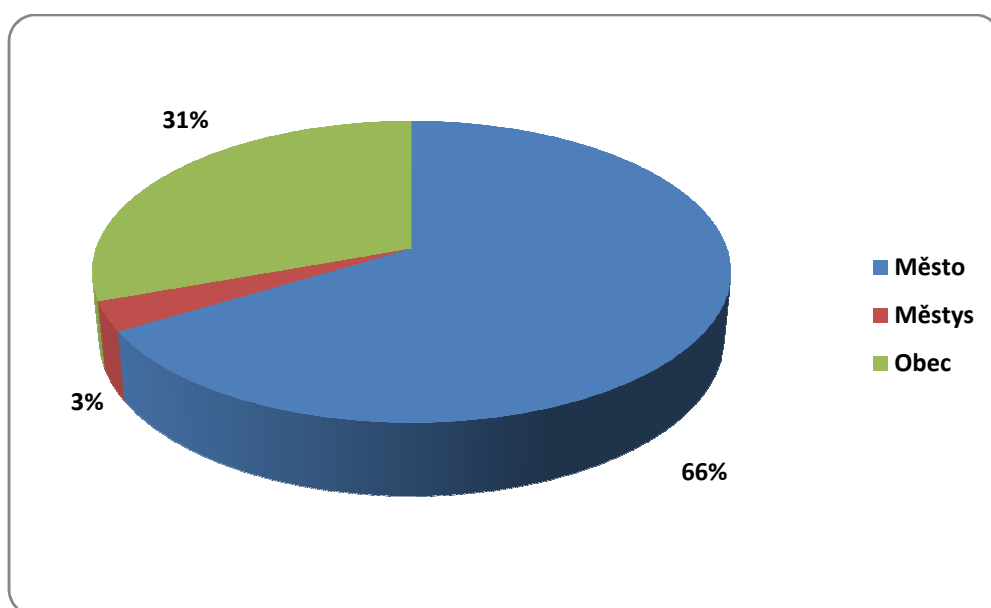
Povolání	Počet
Administrativní pracovník/pracovnice	2
Asistentka pedagoga	1
Brigádník/ Brigádnice	1
Elektro - inženýr	1
Hasič	1
Chemik	1
Kadeřnice	1
Kosmetička	1
Laborant/Laborantka	4
Malíř	1
Manažer	1
Neuvedeno	19
Ošetřovatelka, pečovatelka	1
Personalista	1
Programátor	2
Promotér	1
Skladník	2
Sociální pracovnice	1
Specialista nákupu ČD	1
Stavební technik	1
Student/ Studentka	47
Učitelka v MŠ	1
Vedoucí skladu	1
Zdravotní sestra	2
<i>Celkem</i>	95

Tabulka č. 6: Rozdělení respondentů dle povolání

Aglomerace, kde nyní žijete:

Aglomerace	Počet	Počet v %
Město	63	66
Městys	3	3
Obec	29	31
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 7: Rozdělení respondentů dle aglomerace



Graf č. 4: Rozdělení respondentů dle aglomerace

6. Analýza a interpretace výsledků Kvantitativního průzkumu

Dotazníky jsme elektronicky rozeslali metodou „sněhové koule“ (viz. Kapitola 2.2) v průběhu února a března roku 2013. Dotazníky byly určeny pro širokou veřejnost od 15 a více let, bez rozdílu vzdělání, povolání nebo aglomerace. Do konce března 2013 jsme obdrželi 95 vyplněných dotazníků.

Na základě odpovědí respondentů můžeme v této části práce dokázat, zda vytvořené předpoklady platí, či nikoliv.

Otázky jsme rozdělili do šesti oblastí pro větší přehlednost a lepší zpracování dat.

A. INFORMOVANOST O PROBLEMATICE AUTISMU

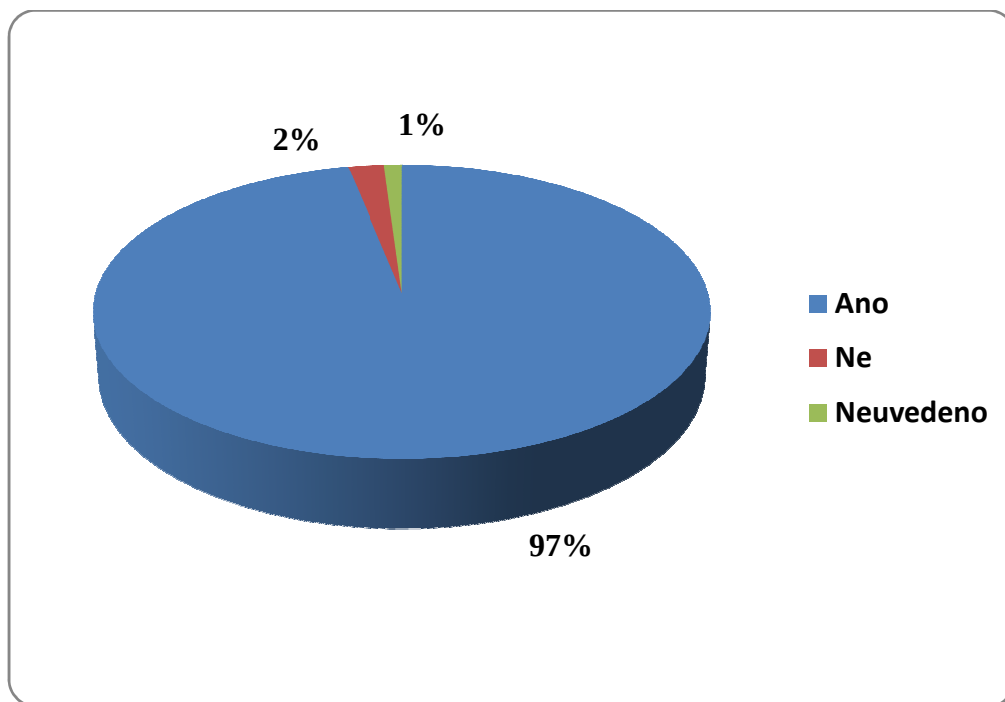
Informovanost o osobách s poruchou autistického spektra se v posledních letech výrazně zlepšila, ale stále mnoho lidí neví nebo má zkreslené představy, co si pod tímto pojmem přesně představit.

Velký vliv na informovanost o autismu mají v dnešní době masmédia.

6. Slyšel/a jste někdy slovo „autismus“?

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	92	97
Ne	2	2
Neuvedeno	1	1
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 8: Znalost slova „autismus“



Graf č. 5: Znalost slova „autismus“

Průzkumem jsme zjistili, že jen 2 lidé z celkového počtu 95 nevěděli, co slovo autismus znamená, nebo toto slovo nikdy neslyšeli. Z toho nám může vyplývat, že povědomost o osobách s poruchou autistického spektra je v současnosti rozšířenější, než tomu bylo před lety a tyto osoby nejsou tolik straněny společnosti.

1 respondent nám na tuto otázku nezodpověděl. V tomto průzkumu uvádíme i tyto situace, neboť i ty nám zobrazují, na které otázky respondenti chtěli odpovědět a kterým se z určitého důvodu vyhýbali.

7. V případě, že znáte slovo autismus, s čím se Vám tato problematika pojí?

Spojitosť	Počet	Počet v %
Děti	3	2
Dodržování návyků	1	1
Duševní porucha	5	4
Filmy, dokumenty	8	7
Handicap	1	1
Jiný (svůj) svět	10	8
Mercury	2	2
Nadání	3	2
Nepřizpůsobivost	15	12
Podivíni	1	1
Porucha chování	5	4
Porucha vnímání	2	2
Práce	1	1
Problémy s komunikací	9	7
Problémy ve škole	2	2
Psychická porucha	7	6
Rain Man	3	2
Řád	1	1
Speciální pedagogika	2	2
Stereotyp	5	4
Syn	1	1
Synovec	1	1
Špatná orientace v sociálních situacích	9	7
Uzavřenost	5	4
Vrozená porucha	5	4
Zdravotní postižení	15	12
Změny	1	1
<i>Celkem</i>	123	100

Tabulka č. 9: Autismus a jeho spojitosti

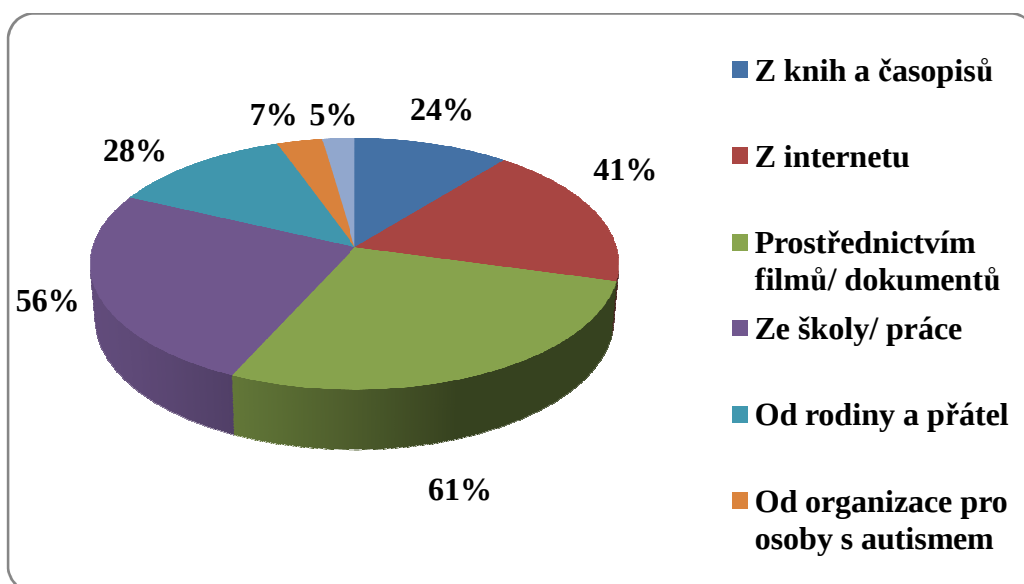
Tato otázka si kladla za cíl poukázat, co se lidem napoprvé spojí s autismem. Za nejčastější spojitost respondenti uváděli Nepřizpůsobivost a Zdravotní postižení, které se v obou případech vyskytly v průzkumu 15 krát.

Celkem 10x respondenti správně uvedli, že se může autismus pojit s tzv. jiným světem a špatnou orientací v sociální společnosti, která se v průzkumu objevila 9 krát. Pozitivní informací pro nás byla skutečnost, že se 8 respondentům vybavila spojitost autismu s filmem, usuzujeme tedy, že tento prostředek má na povědomí o autismu velký vliv pro společnost. Překvapením proto je, že jen 1x se vyskytly pojmy - řád, změna a dodržování návyků – které jsou jedny z nejčastějších viditelných projevů autismu ve filmech.

10. Ze kterých zdrojů jste se o autismu dozvěděl/a? Možnost zatrhnutí více odpovědí.

Zdroje	Počet	Počet v %
Z knih a časopisů	23	24
Z internetu	39	41
Prostřednictvím filmů/ dokumentů	58	61
Ze školy/ práce	53	56
Od rodiny a přátel	27	28
Od organizace pro osoby s autismem	7	7
Jiné	5	5

Tabulka č. 10: Zdroje



Graf č. 6: Zdroje

Z uvedených odpovědí vyplývá, že 61% respondentů se dozvědělo o autismu prostřednictvím filmů a dokumentů. Jako nejčastěji zmiňovanou spojitost s autismem, která se pojí také s filmy a dokumenty, byly označeny filmy Rain Man a Mercury. Díky těmto prostředkům masmédií, se může povědomí o problematice autismu neustále rozšiřovat a umožnit tak těmto osobám pozitivnější inkluzi ve společnosti. Ne vždy, však jsou tyto informace sdělované masmédií pravdivé.

Další početnou skupinou odpovědí byla oblast ze školy a práce. Díky podporovanému zaměstnání se můžeme s těmito osobami setkávat také v běžném pracovním prostředí.

Výsledky dokazují velké procento v oblasti rodiny a přátel. Rodina je velmi důležitá pro každého z nás, stejně jako okruh přátel, na které se můžeme kdykoliv s čímkoliv obrátit. Také pro osoby s autismem je důležité, aby měli podporu své rodiny a přátel.

24% respondentů se o autismu dozvědělo z knih nebo časopisů. V současné době můžeme na pultech knihkupectví narazit na několik publikací věnovaným poruchám autistického spektra od významných autorů, kteří se touto tematikou zabývají. Stejně tak v časopisech nalézáme odborné články ze života rodin těchto osob, nebo vlastní zpovědi osob s poruchou autistického spektra.

B. OSOBNÍ POCITY PŘI SETKÁNÍ OSOB S AUTISMEM

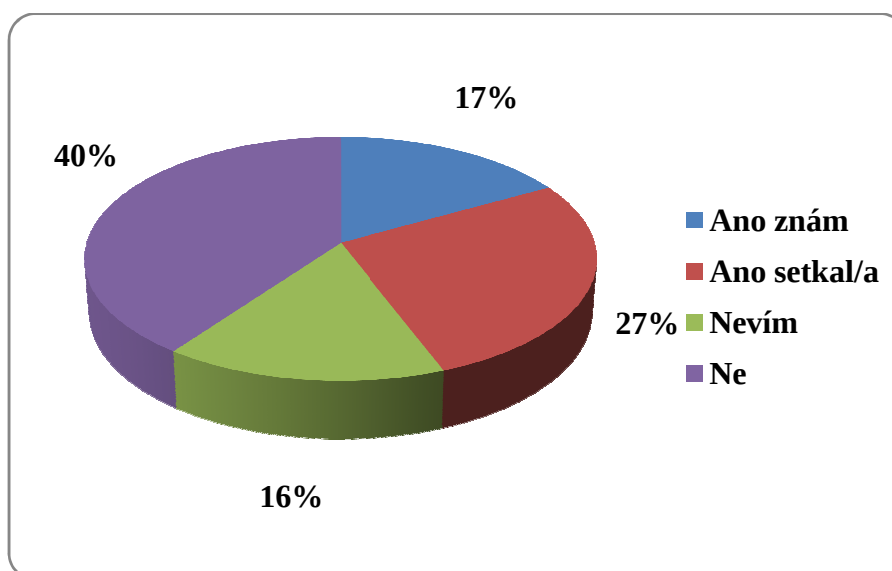
Každý jsme jiný. Každý máme své určité hodnoty, problémy, názory a také jiný pohled na osoby s postižením. Někdo vyjadřuje soucit nebo lásku, jiný má strach a rozpaky.

Člověk, který se nikdy s osobou s autismem nesetkal, neví jak se zachovat, odklání se do ústraní, nebo neví jak s jedincem mluvit. Je důležité, aby se společnost seznámila s touto problematikou a dokázala se s těmito lidmi bavit tak, jako se baví s jinými.

11. Znáte, nebo setkal/a jste se již ve svém životě s osobou s autismem?

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano znám	16	17
Ano setkal/a	26	27
Nevím	15	16
Ne	38	40
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 11: Osobní zkušenost s autismem



Graf č. 7: Osobní zkušenost s autismem

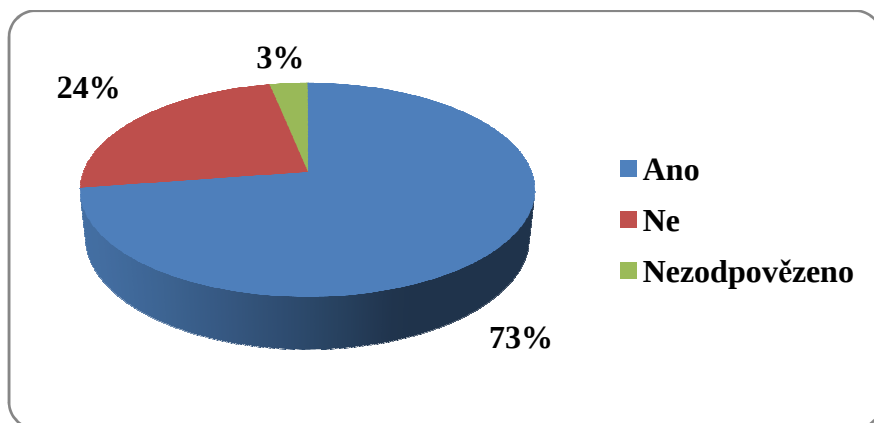
Z výsledků vyplývá, že 17% respondentů se s osobou s autismem zná a 27% se s nimi setkalo. Společnost se s nimi může například setkat při charitativních akcích, kterých se lidé s autismem účastní jako diváci, ale také jako vystupující. Tyto události mají u veřejnosti veliký ohlas a některé se pořádají každoročně.

16% respondentů neví, jestli do kontaktu s těmito osobami přišli a 40% odpovědělo, že se s nimi nikdy nesetkali.

12. Myslíte si, že by mohlo pravidelné setkávání s osobami s autismem ovlivnit určitým způsobem Váš život?

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	69	73
Ne	23	24
Nezodpovězeno	3	3
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 12: Názor na ovlivnění osobou s autismem

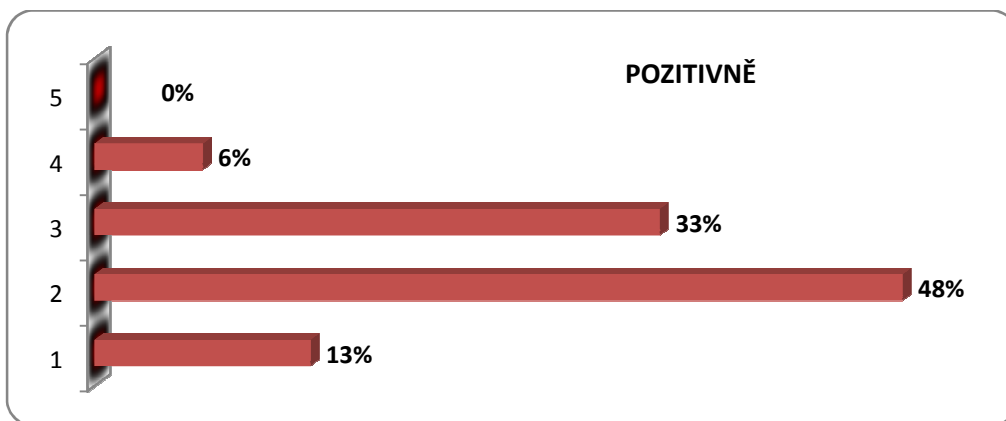


Graf č. 8: Názor na ovlivnění osobou s autismem

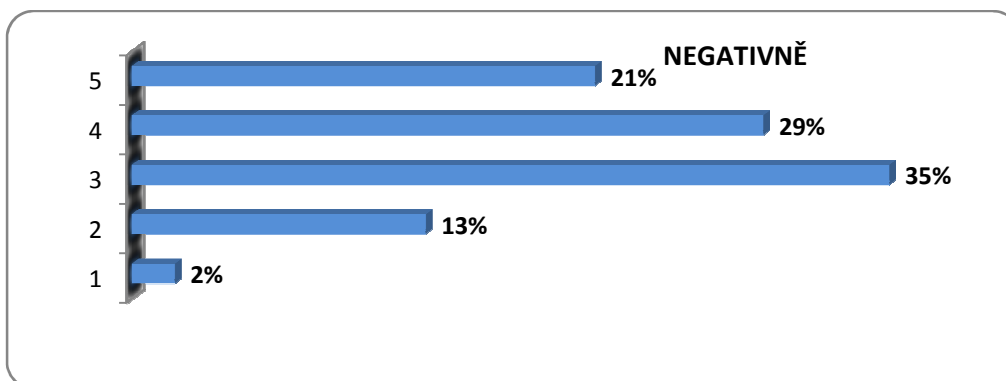
13. Pokud ano, tak v jaké míře. Hodnocení známkou jako ve škole (1- nejvíce; 5- nejméně)

	1	2	3	4	5
Pozitivně	13%	48%	33%	6%	0%
Negativně	2%	13%	35%	29%	21%

Tabulka č. 13: Míra ovlivnění osobou s autismem



Graf č. 9: Míra ovlivnění osobou s autismem – pozitivně (1- nejvíce; 5- nejméně)

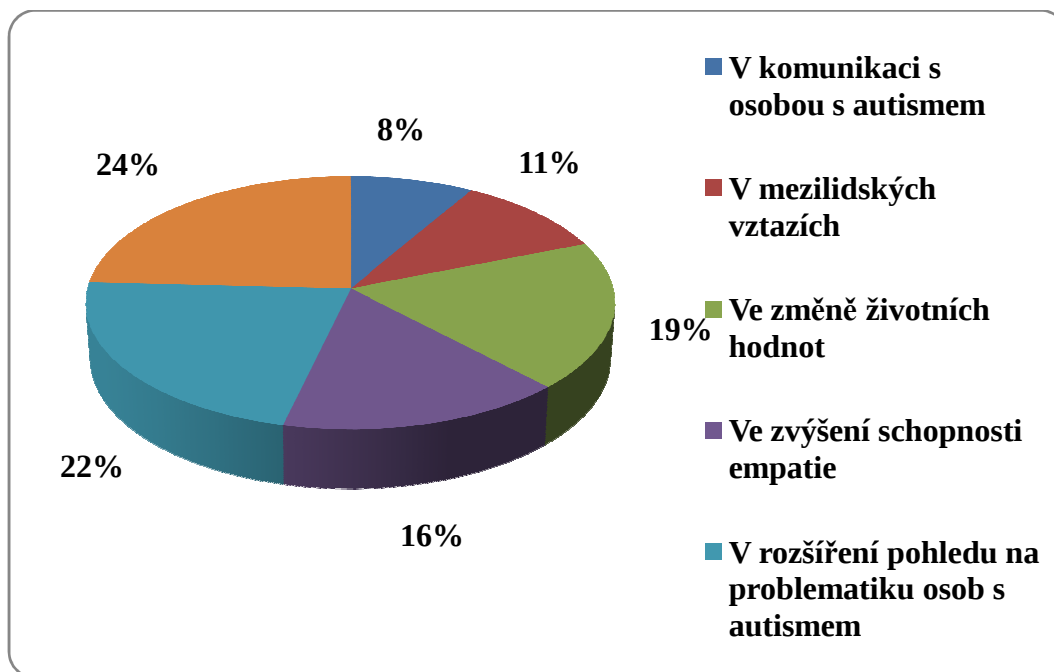


Graf č. 10: Míra ovlivnění osobou s autismem – negativně (1- nejvíce; 5- nejméně)

14. Ve kterých oblastech Vašeho života si myslíte, že by ovlivnění mohlo být nejintenzivnější?

Odpověď	Počet	Počet v %
V komunikaci s osobou s autismem	8	8
V mezilidských vztazích	10	11
Ve změně životních hodnot	18	19
Ve zvýšení schopnosti empatie	15	16
V rozšíření pohledu na problematiku osob s autismem	21	22
Nezodpovězeno	23	24
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 14: Nejintenzivnější oblast ovlivnění osobou s autismem



Graf č. 11: Nejintenzivnější ovlivnění osobou s autismem

Setkání s člověkem s postižením, musí určitým způsobem ovlivnit každého člověka, natož pak první kontakt s osobami s autismem, kteří se někdy projevují jinak, než by společnost čekala. 73% respondentů uvedlo, že by je pravidelné setkávání mohlo ovlivnit a to zejména v rozšíření pohledu na problematiku osob s autismem a ve změně životních hodnot. Mezilidské vztahy a komunikace osob s autismem jsou po vyhodnocení dotazníku nejméně ovlivněné oblasti.

Zaměřili jsme se na míru positivity a negativity v případě souhlasu s ovlivněním života člověka osobou s autismem. Respondenti hodnotili pozitivitu i negativitu známkou (1 – nejvíce; 5- nejméně) a došli jsme k závěru, že většina míru ovlivnění hodnotí kladně.

Hodnoty v grafech nedosahují 100%, jelikož respondenti, které by pravidelné setkávání nijak neovlivnilo, na tyto otázky neodpovídali. Těchto respondentů bylo 23 a z toho 3 na tuto otázku neodpověděli vůbec.

C. INFORMOVANOST O PROJEVECH OSOB S AUTISMEM V REÁLNÉM ŽIVOTĚ

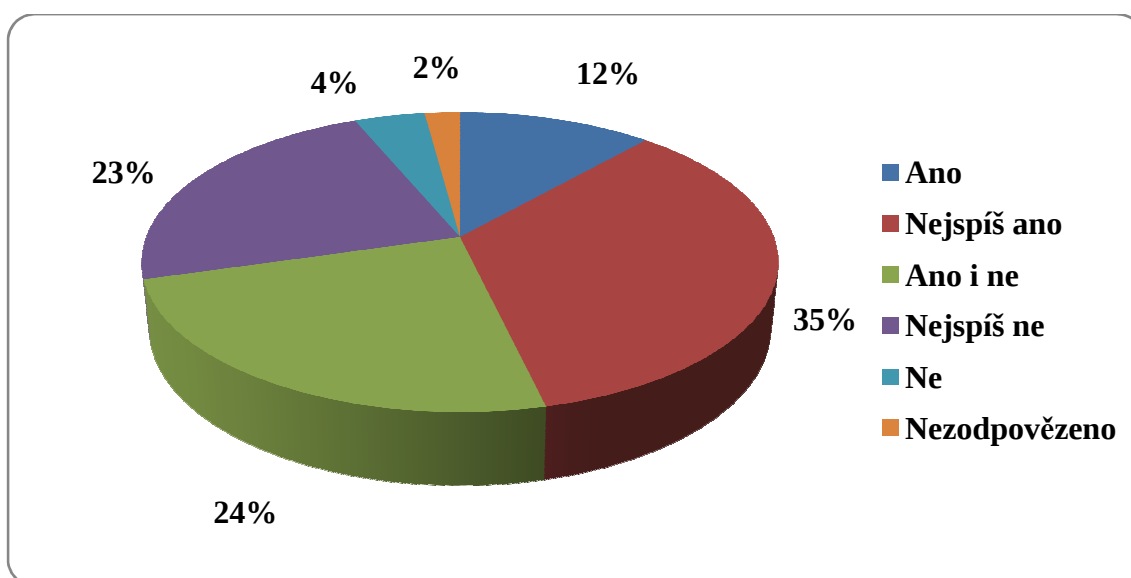
Ten, kdo se s osobami s autismem nesetkal a kdo o nich ví například jen prostřednictvím médií, nemůže přesně vědět, jaké projevy se u jednotlivých druhů poruch autistického spektra

objevují. Média někdy neuvádí úplně přesné informace o tomto postižení, a tudíž společnost na tyto projevy neví jak zareagovat. V této části se věnujeme informovanosti o projevech osob s autismem v reálném životě, jestli dokážou respondenti určit projevy autismu a jak by je vlastními slovy charakterizovali.

8. Dokázali byste určit projevy autismu?

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	11	12
Nejspíš ano	33	35
Ano i ne	23	24
Nejspíš ne	22	23
Ne	4	4
Nezodpovězeno	2	2
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 15: Určení projevů autismu



Graf č. 12: Určení projevů autismu

Lidé, kteří se alespoň jednou s osobou s autismem setkali, by měli být schopni nějaký projev určit. V našem průzkumu jsme zjistili, že necelá polovina respondentů by byla schopna projevy určit, což odpovídá počtu osob, kteří buď člověka s autismem znají, nebo se s ním setkali.

9. Pokud znáte projevy autismu, pokuste se je prosím popsat vlastními slovy:

Odpověď	Počet	Počet v %
Absence kontaktu (zrakový i tělesný)	5	4
Agresivita	3	2
Nadání	3	2
Nadprůměrný intelekt	4	3
Nepředvídatelné chování	2	2
Nesoustředěnost	5	4
Plánování	12	10
Porucha řeči	16	13
Pravidla	6	5
Rituály	21	17
Snížená pozornost	4	3
Snížený intelekt	4	3
Stereotypy	5	4
Uzavřenost	5	4
Vlastní svět	19	15
Vyhledávání samoty	6	5
Záchvaty	2	2
Zranitelnost	1	1
<i>Celkem</i>	123	100

Tabulka č. 16: Projevy autismu popsány vlastními slovy

Ačkoliv každý jedinec s autismem je jiný a liší se také jeho projevy, obecně jsou vymezeny určité projevy, které společnost zmiňuje nejčastěji. V našem průzkumu se nejvíce objevovaly projevy jako je rituál, vlastní svět, porucha řeči, plánování, pravidla a vyhledávání samoty. Mezi dalšími odpověďmi byli takové, které projevy autismu nejsou, tudíž jsme je do tabulky nezahrnuli. Naším cílem bylo, aby se respondenti zamysleli nad možnými projevy, tudíž jsme v dotazníku nepoužili nabídku projevů, ze kterých by vybírali ty, které znají.

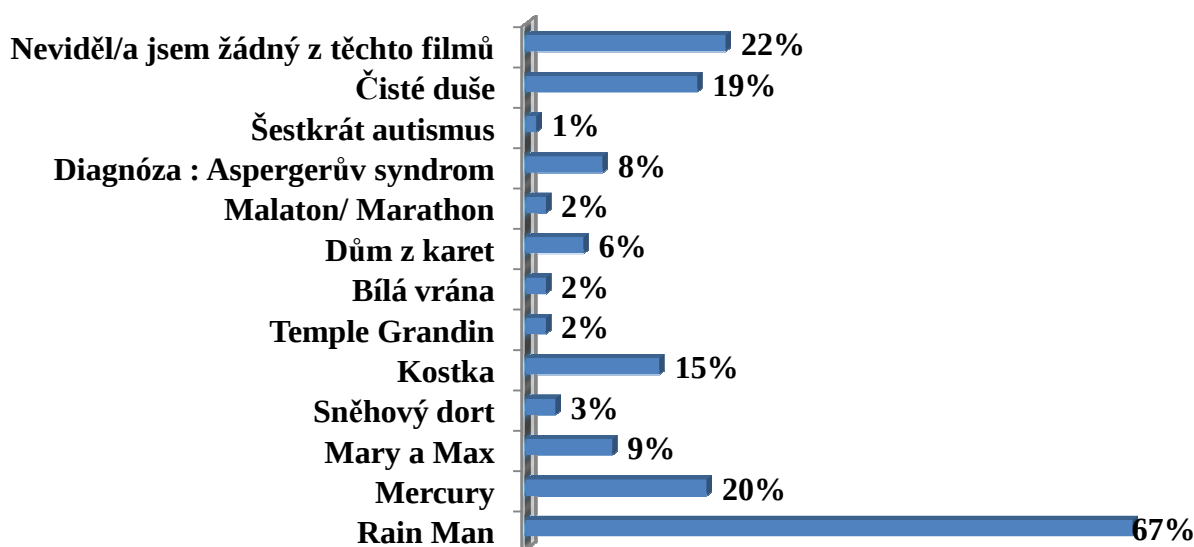
D. PREZENTACE OSOB S AUTISMEM VE FILMOVÉ TVORBĚ

Chovají se všichni autisté jako Rain Man? Mají všichni velice dobrou paměť a oplývají genialitou? V následující části průzkumu jsme zjišťovali, jaké filmy a dokumenty společnost shlédla nejčastěji a dozvěděli se, jestli je tato problematika ve filmech zaujala či ne. Jsme si vědomi, že nejvíce osob zaujme film, v němž má hlavní představitel určité specifické dovednosti, jelikož pro diváka jsou tyto netradiční schopnosti lákavé.

15. Viděl/a jste někdy některý z uvedených filmů / dokumentů? Možnost zatrhnutí více odpovědí.

Filmy	Počet	Počet v %
Rain Man	64	67
Mercury	19	20
Mary a Max	9	9
Sněhový dort	3	3
Kostka	14	15
Temple Grandin	2	2
Bílá vrána	2	2
Dům z karet	6	6
Malaton/ Marathon	2	2
Diagnóza: Aspergerův syndrom	8	8
Šestkrát autismus	1	1
Čisté duše	18	19
Neviděl/a jsem žádný z těchto filmů	21	22

Tabulka č. 17: Nejčastěji shlédnuté filmy/dokumenty



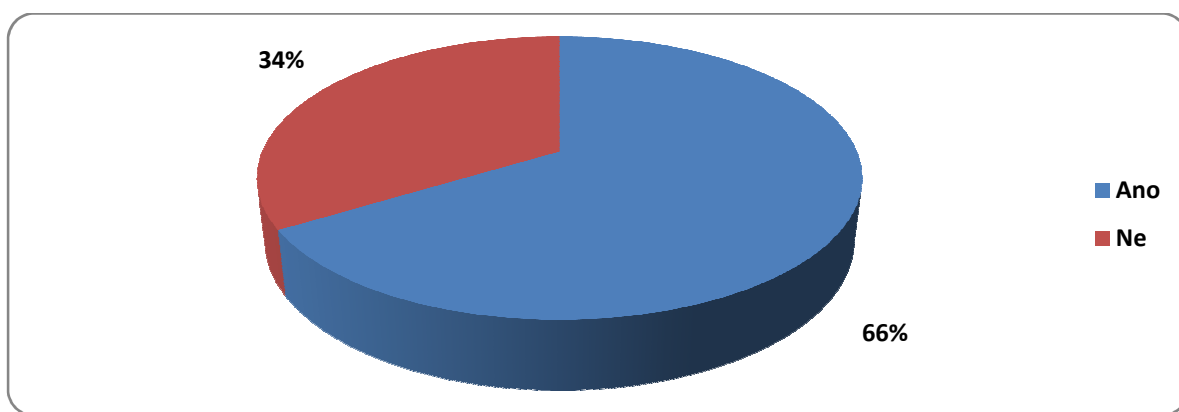
Graf č. 13: Nejčastější shlédnuté filmy/dokumenty

Z výše uvedených dat jsme se dozvěděli, že nejčastěji shlédnutým filmem u respondentů se stal film Rain Man. Tuto skutečnost jsme očekávali, neboť se tento film zapsal nejen do dějin kinematografie, ale také vytáhl na světlo tuto problematiku. Dalším nejsledovanějším filmem z uvedené nabídky se stal film Mercury a po něm dokument o savantech Čisté duše. Filmy Marathon, Bílá vrána a Temple Grandin patřili mezi filmy, které viděli pouze 2 respondenti. Celkem 22% respondentů nevidělo ani jeden film či dokument.

16. Zaujal Vás některý z těchto filmů?

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	63	66
Ne	32	34
Celkem	95	100

Tabulka č. 18: Zaujetí filmem

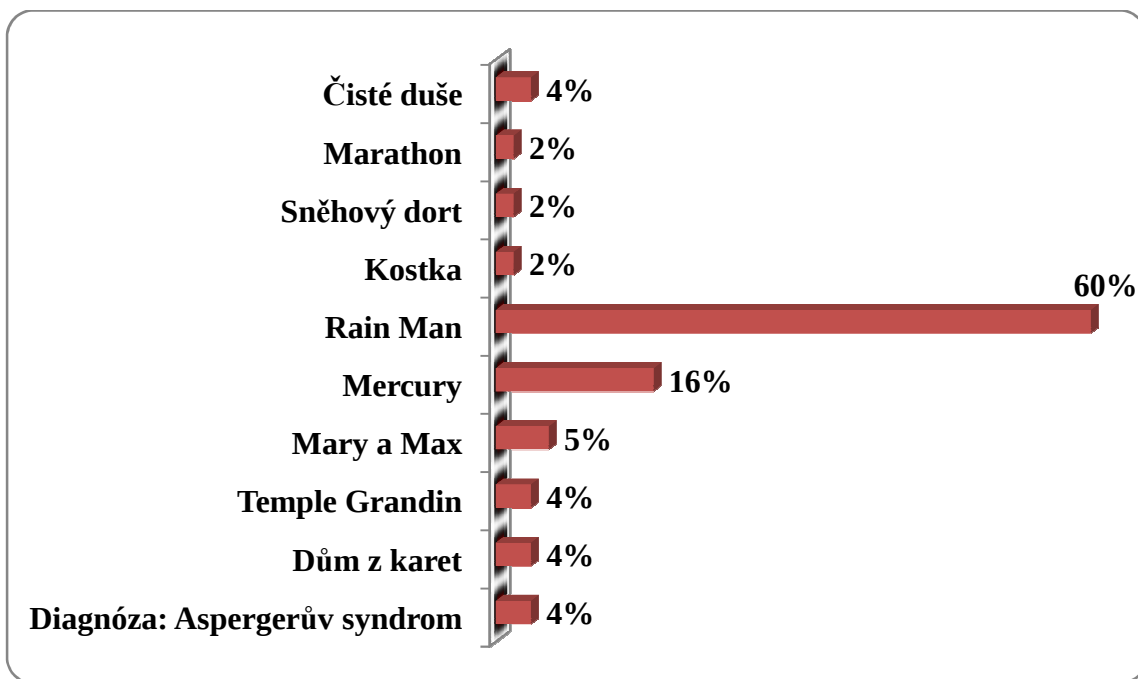


Graf. 14: Zaujetí filmem

17. Pokud Vás některý film/dokument zaujal, napište který a čím.

Filmy	Počet	Počet v %
Diagnóza: Aspergerův syndrom	2	4
Dům z karet	2	4
Temple Grandin	2	4
Mary a Max	3	5
Mercury	9	16
Rain Man	34	60
Kostka	1	2
Sněhový dort	1	2
Marathon	1	2
Čisté duše	2	4
<i>Celkem</i>	57	100

Tabulka č. 19: Filmy/dokumenty, které respondenty zaujaly



Graf č. 15: Filmy/dokumenty, které respondenty zaujaly

Odpověď	Počet	Počet v %
Výborný herecký výkon	11	16
Pojetí geniálního autisty	12	17
Autentický pohled na autistu	2	3
Dozvěděl/a jsem se více o autismu	10	14
Životní osud autisty	4	6
O tom, jak je těžké starat se o autistu	1	1
Inspirace - čeho všeho tyto osoby mohou dosáhnout	3	4
Zpracováním	15	21
Poutavý příběh	5	7
Projevy autismu	7	10
<i>Celkem</i>	70	100

Tabulka č. 20: Konkrétní důvody, díky kterým respondenty film zaujal

Většinu respondentů problematika autismu ve filmové tvorbě zaujala. Jak jsme již uváděli na začátku této části, společnost k těmto filmům přitahuje z větší části genialita vyobrazených autistů a jejich dovednosti. Ve filmu Rain Man byla touto dovedností zejména velká paměť a počítání karet, tyto dovednosti jsme shrnuli pod pojem Pojetí geniálního autisty a celkem 12 respondentů tyto dovednosti zaujaly. Největší procento respondentů zaujalo hlavně zpracování těchto filmů, včetně výborného hereckého výkonu. Otázku, zda je některý z uvedených filmů zaujal a popřípadě čím, vypisovali samotní respondenti a my je spojili do oblastí, které můžete vidět v tabulkách č. 17. a 18.

E. OBRAZ PROJEVŮ OSOB S AUTISMEM VE FILMOVÉ TVORBĚ

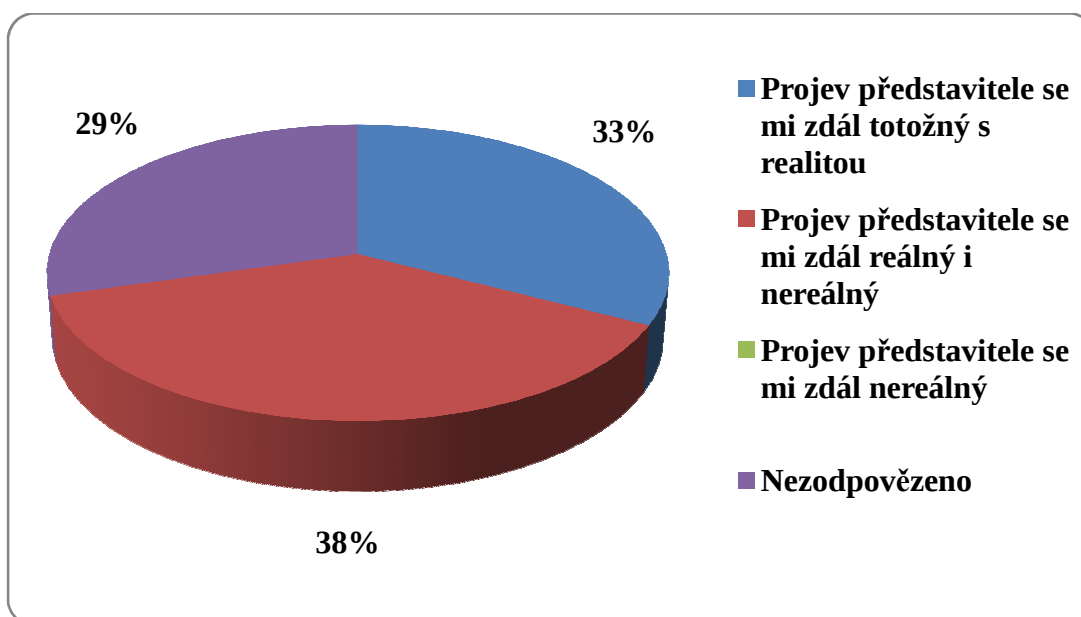
V této části se zabýváme projevem představitelů osob s autismem. Zpravidla jsou do těchto rolí obsazováni herci, kteří autismus nemají, a proto jsme se snažili zjistit, jak věrohodné bývají projevy představitelů autistů ve filmové tvorbě.

Nakonec jsme zjišťovali, se kterými projevy autismu se můžeme ve filmové tvorbě setkat.

18. Nakolik se Vám zdál projev představitele s autismem ve Vámi vybraném filmu věrohodný, ve srovnání s chováním osob s autismem v reálném životě?

Odpověď	Počet	Počet v %
Projev představitele se mi zdál totožný s realitou	31	33
Projev představitele se mi zdál reálný i nereálný	36	38
Projev představitele se mi zdál nereálný	0	0
Nezodpovězeno	28	29
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 21: Reálnost představitele autisty ve filmu



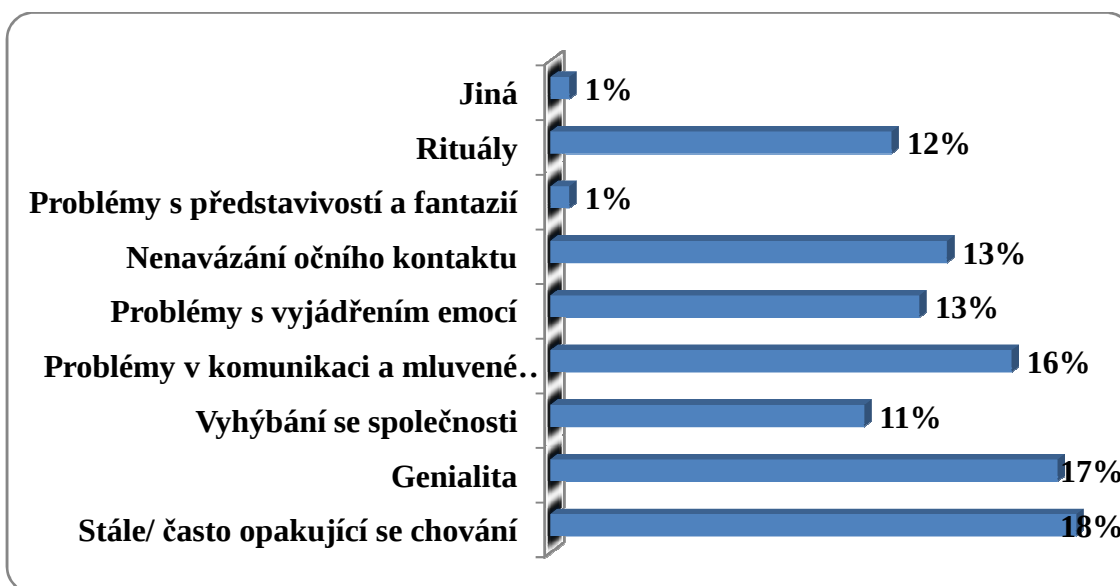
Graf č. 16: Reálnost představitele autisty ve filmu

Lidé, kteří se v reálném životě s osobou s autismem nesetkali a ani žádného neviděli, s touto otázkou možná měli problém, proto podle nás celkem 28 lidí na tuto otázku neodpovědělo. Z ostatních odpovědí můžeme vyčíst, že žádnému z respondentů se projevy představitele nezdály nereálné. Domníváme se, že za tento fakt, může výborné herecké obsazení.

19. Které projevy autismu, lze ve filmech s autismem nejčastěji vypořádat? Možnost zatrhnout více odpovědí.

Odpověď	Počet	Počet v %
Stále/ často opakující se chování	57	18
Genialita	55	17
Vyhýbání se společnosti	34	11
Problémy v komunikaci a mluvené řeči	50	16
Problémy s vyjádřením emocí	40	13
Nenavázání očního kontaktu	43	13
Problémy s představivostí a fantazií	2	1
Rituály	37	12
Jiná	2	1
<i>Celkem</i>	320	100

Tabulka č. 22: Nejčastější projevy autismu ve filmech



Graf č. 17: Nejčastější projevy autismu ve filmech

Ve filmové tvorbě se nejčastěji setkáváme s tematikou geniality a problémů v komunikaci a mluvené řeči, což uvedlo i nejvíce procent respondentů, společně se stále, nebo často opakujícím se chováním.

Nejméně respondentů uvedlo problém s představivostí a fantazií. U výběru „Jiné“ odpověděl jediný člověk a to tak, že se ve filmech často objevuje problém s dotyky od jiných osob.

F. POSTOJ SPOLEČNOSTI K OSOBÁM S AUTISMEM PO SHLÉDNUTÍ FILMŮ/ DOKUMENTŮ

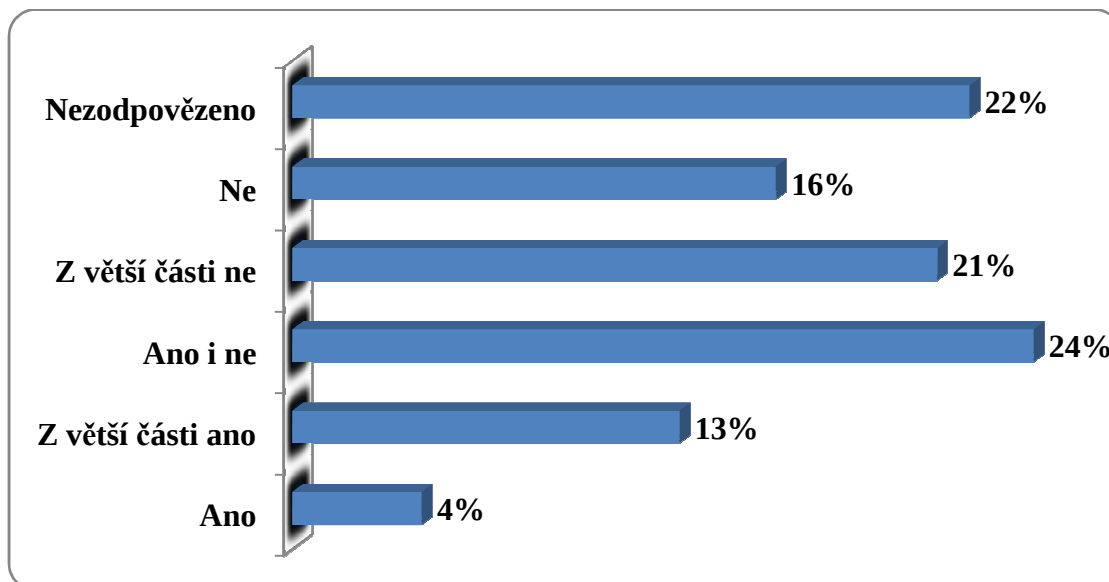
Společnost na samém začátku setkání s osobou s autismem většinou zaujímá negativní stanovisko a neví, co od takového člověka může očekávat. Filmová tvorba může těmto lidem nabídnout i jiný pohled, díky kterému se pak na tuto problematiku mohou dívat v jiném světle.

V této části se dozvíme, jestli se respondentům změnil pohled na osoby s autismem po shlédnutí některého z filmů a pokud ano, jakým způsobem. Dále se budeme zabývat tím, nakolik se společnosti problematika autismu přiblížila a zdali by se o autismu chtěli dozvědět něco víc.

20. Změnil se Váš pohled na osoby s autismem po shlédnutí některého z filmů?

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	4	4
Z větší části ano	13	14
Ano i ne	23	24
Z větší části ne	20	21
Ne	15	16
Nezodpovězeno	21	22
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 23 : Pohled na osoby s autismem po shlédnutí filmu



Graf č. 18: Pohled na osoby s autismem po shlédnutí filmu

21. V případě, že se Váš pohled na osoby s autismem změnil, pokuste se popsat jakým způsobem

Odpověď	Počet	Počet v %
Dal pojmu autismu tvar	2	13
Pochopení osob s autismem	8	50
Mé problémy, jsou proti jejich nic	5	31
Už se nemusím obávat jejich netypického chování	1	6
<i>Celkem</i>	17	100

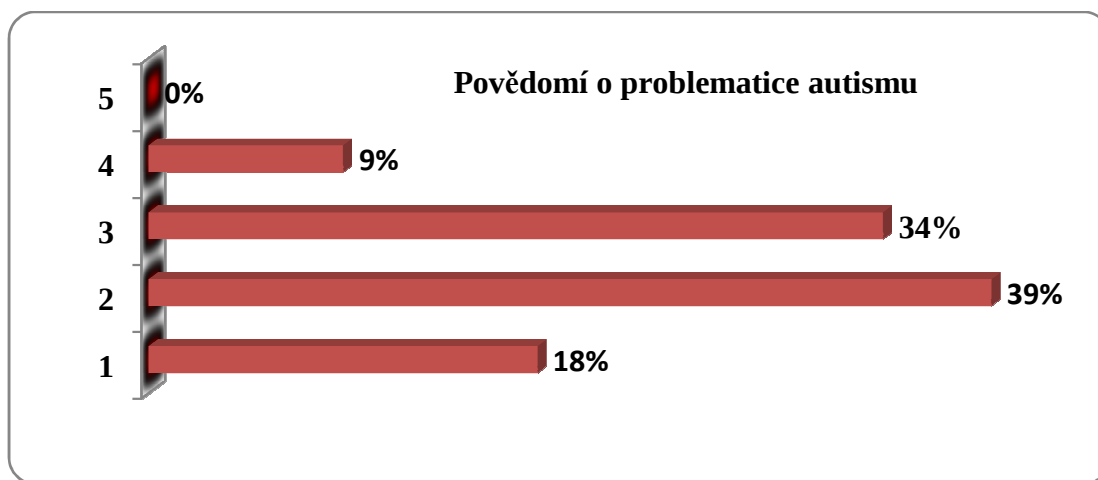
Tabulka č. 24: Způsoby, kterými se respondentům změnil pohled na osoby s autismem

Na tuto otázku respondenti odpovídali taktéž vlastními slovy a jejich odpovědi jsme spojili do pěti oblastí. Všechny 17 respondentů odpovědělo na předchozí otázku tak, že se jim změnil názor na osoby s autismem po shlédnutí filmu, nebo se jim změnil z větší části. Nejvíce respondentům se změnil názor v oblasti Pochopení člověka s autismem.

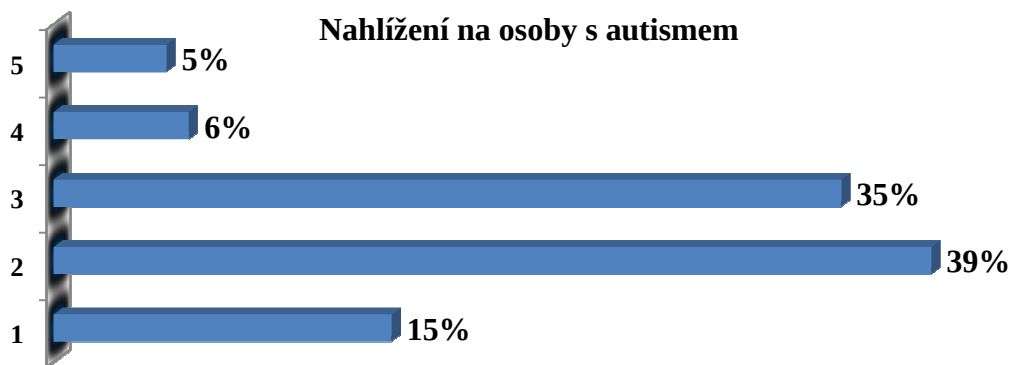
22. Z jaké části se Vám přiblížila problematika autismu po shlédnutí filmů/ dokumentů na dané téma po stránce (1- nejvíce; 5- nejméně):

	1	2	3	4	5
Povědomí o problematice autismu	18%	39%	34%	9%	0%
Nahlížení na osoby s autismem	15%	39%	35%	6%	5%

Tabulka č. 25: Přiblížení problematiky autismu po shlédnutí filmů



Graf č. 19: Přiblížení problematiky autismu po shlédnutí filmů – povědomí o problematice autismu(1- nejvíce; 5- nejméně)



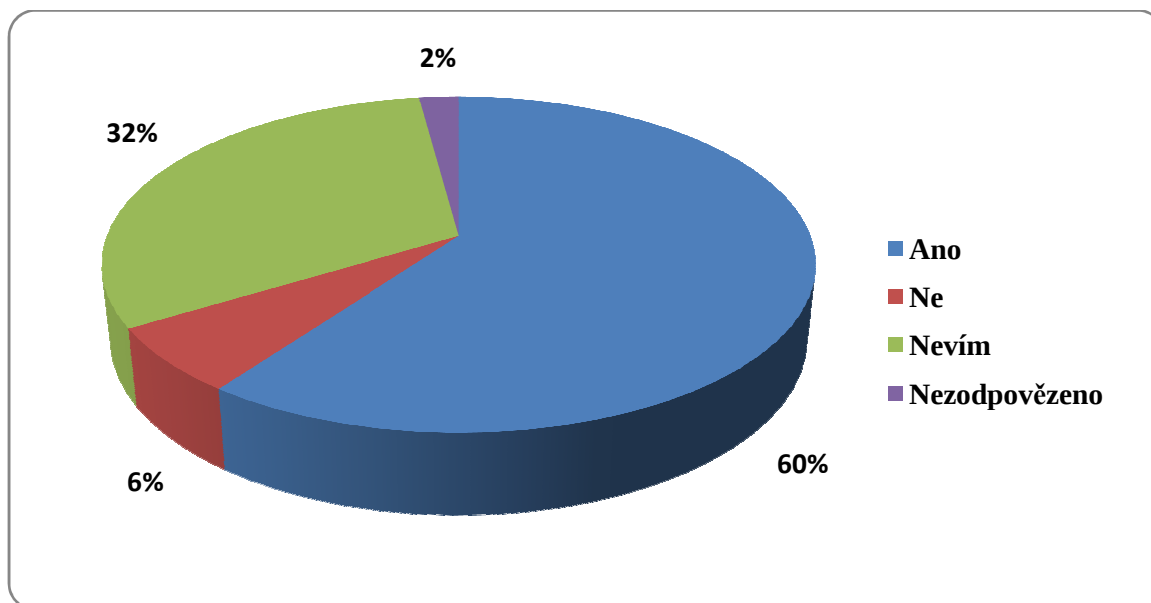
Graf č. 20: Přiblížení problematiky autismu po shlédnutí filmů – nahlížení na osoby s autismem (1- nejvíce; 5- nejméně)

Ve většině hodnocení se Povědomí o problematice autismu a Nahlížení na osoby s autismem shoduje. Podle grafů můžeme říci, že se v obou případech zvýšilo povědomí společnosti o této problematice díky filmům a tímto jsou značným přínosem informací o autismu.

23. Chtěl/a byste se o autismu dozvědět více?

Odpověď	Počet	Počet v %
Ano	57	60
Ne	6	6
Nevím	30	32
Nezodpovězeno	2	2
<i>Celkem</i>	95	100

Tabulka č. 26: Ochota respondentů dozvědět se více o autismu



Graf č. 21: Ochota respondentů dozvědět se více o autismu

Poslední otázka řeší, zdali by se respondenti chtěli dozvědět více informací o autismu. Možná jsme někoho alespoň navedli, aby se na zmíněné filmy, literaturu či dokumenty podíval. Podle zhodnocení má zájem dozvědět se něco víc celých 60 procent respondentů.

7. Zpracování získaných dat

Podle metody vytváření trsů, jsme si z jednotlivých rozborů filmů vytvořili 7 oblastí, které budeme podrobněji rozebírat. Těmito oblastmi jsou:

- Vyobrazení autistů ve filmech
- Souvislost vyzdvihnutých vlastností s filmem a diagnózou
- Formy komunikace ve filmech
- Projevy záchvatů a stresu
- Projevy emocí ve filmech
- Stereotypy a řád
- Presentace zvláštních pohybů

„Metoda vytváření trsů slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevů, místa, případů atd. Tyto skupiny (trsý) by měli vznikat na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami. Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení od dané skupiny (trsu) je asociováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd.“ (Miovský, 2006, s. 221)

7.1. Výsledky a analýza dat

V této části uvádíme jednotlivé oblasti, které srovnávají data získaná z rozborů filmů a odborné literatury.

A. VYOBRAZENÍ AUTISTŮ VE FILMECH

Jak uvádí Thorová (2007) v současnosti se setkáváme s názorem, že znalost poruchy autistického spektra je v péči o klienta druhořadá a diagnóza tak bývá označována za nepodstatnou nálepku, která klienta degraduje.

Ani ve filmové tvorbě není většinou přesně uvedeno, o jaký druh poruchy autistického spektra se jedná a tak si společnost tyto osoby může představovat pokaždé jinak, aniž by tušila, že každý druh autismu má jiné projevy a znaky. Tento fakt může ve společnosti vytvářet chaos, díky kterému mohou k těmto osobám přijmout i negativní přístup.

Při analýze dokumentů jsme došli k závěru, že ani tyto zdroje nebývají vědecky podloženy. V dokumentu Šestkrát autismus, jsme se setkali s pojmem „Klasický autismus“, což je synonymum pro dětský autismus. Myslíme si, že je pro diváka důležité, aby se dokumentární pořady řídily terminologií dle MKN – 10, popřípadě DSM – IV (viz kapitola 2), z toho důvodu, aby divák nebyl zmaten z užití různých terminologií.

Ve filmové tvorbě se nejčastěji setkáváme s Aspergerovým syndromem nebo dětským autismem. Jedinci s Aspergerovým syndromem jsou ve většině případů obohaceni určitou zvláštní schopností, tudíž se tito jedinci mohou považovat také za Savanty.

B. SOUVISLOST VYZDVIHNUTÝCH VLASTNOSTÍ S FILMEM A DIAGNÓZOU.

Ačkoliv se v uvedených filmech neobjevil termín „Syndrom Savant“, většina postav by mohla být tímto syndromem nazvána. Z velké části souvisí vyzdvihnuté vlastnosti spíše s filmem a dovoluujeme si tvrdit, že to souvisí zpravidla se zajímavostí, kterou do filmu tyto schopnosti vnáší. V případě Rain Mana šlo o memorizaci, bleskové počítání a počítání kalendáře. (Treffert, 2012)

Je nutno dodat, že tento syndrom se nemusí pojít pouze s autismem a proto všichni géniové, na které společnost ve filmech narazí, nemusí mít poruchu autistického spektra.

Ve filmu Mercury měla dětská postava s autismem dešifrovat tajný kód, stejně tak dospělý autista ve filmu Kostka uměl spočítat dělitele prvočísel z hlavy. Matematické a numerické dovednosti celkově patří mezi nejčastější vyzdvihnuté vlastnosti ve filmech, ve kterých se objevují autisté.

Temple Grandin měla schopnost všímat si sebemenších detailů, které pak využívala zejména k sestrojování systémů pro hovězí dobytek.

Velkou paměť měla postava Maxe z filmu Mary a Max, který zároveň ovládal stejně jako Kim Peek (viz kapitola 3.1.1) rychločtení.

V dokumentu Čisté duše vystupovali osoby, které měli syndrom Savant. Mohli jsme zde vidět i Kim Peeka a Temple Grandin. Lidé v tomto dokumentu oplývali matematickými schopnostmi, hudebním talentem, schopnostmi kdy člověk zná celý jízdní řád a podle zvuku umí rozpoznat, o jaký druh vlaku jde, či 3D modelace sošek zvířat a lidí.

C. FORMY KOMUNIKACE VE FILMECH

Ve filmech se setkáváme s autisty, kteří mají alespoň částečnou komunikační schopnost, proto jsme se v žádném z uvedených děl nesetkali s mutismem. Ve filmech *Marathon* a *Mercury* jsme mohli vidět využití VOKS (Výměnný Obrázkový Komunikační Systém). V případě filmů *Marathon* a *Temple Grandin*, kde se setkáváme s dětským autismem, jsme narazili na absenci řeči do 4 let věku. Podle diagnostického kritéria MKN – 10 pro Dětský autismus (F84,0) je narušený vývoj patrný před věkem tří let v receptivní, nebo expresivní řeči užívané v sociální komunikaci. (Hrdlička, Komárek, 2004). Podle našeho názoru, je alespoň částečná komunikační schopnost ve filmové tvorbě vyžadována. Společnost by na autistu s mutismem, který by neměl, ani žádnou zvláštní schopnost nereagovala a film by tak byl ochuzen, nebo by se o něj společnost nezajímala.

Tělesný kontakt se světem se v případě filmu *Temple Grandin* prezentoval hlavně v souvislosti s přístrojem, který si sama autistka vyrobila na uklidnění. Jediný tělesný kontakt mohl být z její strany, od zvířete nebo ze strany přístroje, nikoliv od rodiny či neznámých lidí. Naproti tomu ve filmu *Mercury*, byl chlapec s dětským autismem, kterému tělesný kontakt nevadil alespoň ze strany rodičů. Zjistili jsme, že tělesný kontakt autisté ve filmech nevyhledávají. Záleží však na situaci, kdy dotek od jiných lidí přijímají a kdy jej na druhé straně doteky přivedou k záchvatu. Je tedy nutné upozornit společnost, že některým osobám tělesný kontakt nevádí a některým ano. Někdy dokonce navazují příliš osobní kontakt i se zcela neznámými lidmi. (Thorová, 2007)

V případě očního kontaktu záleží na hloubce postižení. Většina postav v dospělém věku neměla problém dívat se do očí druhým osobám. V případě malého chlapce ve filmu *Mercury*, šlo nejprve o navázání slovního kontaktu, po kterém se do očí podíval.

D. PROJEVY ZÁCHVATŮ A STRESU

Většina osob s autismem lpí na dodržování řádu, registrují změny, nemají rádi překvapení, nové situace, preferují neměnnost v prostředí, v oblékání, ve způsobu provádění různých aktivit a podobně. (Thorová, 2007)

Každá sebemenší změna může u těchto osob vyvolat záchvat, nebo je vystavit stresové situaci. Když se, ve filmu *Marathon*, objevila na obvyklém místě závora a postava s autismem jí musela jenom obejít, propuknul u ní záchvat, kdy dupala nohama a nechtěla od tohoto místa odejít.

Temple Grandin viděla přístroj pro zklidnění krav a podle něj si vytvořila svůj, ve kterém se ve stresových situacích cítila bezpečně a uklidnila se. Dříve než tento přístroj sestrojila, plakala, třepala nohou nebo se cítila nesvá. Samootevírací dveře jí připomínali gilotinu a školní jídelna jí naháněla strach.

Za stresovou situaci v Rain Manovi mohly neohlášené návštěvy, či sahání na osobní věci autisty jinou osobou. Při záchvatech postava křičela a bouchala se do hlavy. Stejně chování jsme mohli pozorovat také u postavy ve filmu Kostka.

E. PROJEVY EMOCÍ VE FILMECH

Emocionalita se u autistů může projevovat mnoha způsoby. Objevuje se staženost, sebelítost, rozmrzelost, deprese. Někdy se taková osoba neadekvátně směje či pláče, bývá nervózní s náchylností ke stresu. Časté je taktéž prudké střídání nálad, dráždivost, záchvaty vzteku či zkratovité jednání. (Thorová, 2007)

Ve filmové tvorbě se můžeme často setkat s neprojevením emocí v případě, kdy by to společnost vyžadovala. Ve filmech Temple Grandin a Sněhový dort jedinci s autismem neprojevovali žádné emoce, když jim zemřel někdo hodně blízký. Ve filmu Marathon projevila postava své city poprvé ve chvíli, kdy se její máma ocitla v nemocnici. V tomto případě měla slzy v očích a utekla z nemocniční budovy.

Výrazy různých emocí v obličejí se nedaří některým osobám s autismem vyjádřit. Temple Grandin měla za úkol na požádání ukázat daný výraz obličeje, ale nevěděla jak, i když ho měla nakreslený na papíře. Stejně tak ve filmu Marathon byl autista vyzván, aby se usmál při fotografování, ale nedokázal to.

Když Raymonda Babbita ve filmu Rain Man políbila ženu, nevěděl, jestli se mu líbilo líbat ženu, věděl pouze, že to bylo vlhké.

F. STEREOTYPY A ŘÁD

Stereotypy, které můžeme ve filmech nejčastěji zpozorovat, jsou většinou spojeny s televizními pořady a jejich přesným začátkem vysílání. Mnoho autistů ve filmech má své oblíbené, většinou vědomostní, pořady, u kterých ví, v kolik hodin přesně začínají a pokud nejsou poblíž televize v době, kdy má jejich program začít, většinou znervózní a objeví se záchvat.

Se stereotypy se pojí také řád, který autisté bezmezně dodržují. Týká se to zejména seřazování věcí podle toho, jak se to líbí dotyčným autistům. S takovýmto chováním, se můžeme setkat například ve filmu Sněhový dort, kdy boty v předsíni musely být seřazeny výhradně vedle sebe. Ve filmu Marathon byla postava autisty nakupovat v obchodním centru a při procházení srovnávala poházené zboží v regálech. Toto chování je zcela běžné i v reálném životě.

Další stereotyp se objevil ve filmu Rain Man. Bylo to dodržování večerky v přesně danou hodinu a také konzumace určitého jídla v daný den (ve středu musí být rybí prsty). Autisté si také neradi zvykají na změny již zavedených věcí. Jako příklad uvádíme úryvek z filmu Rain Man:

„Raymond Babbit: Nemám svoje slipy.

Charlie Babbit: Co?

Raymond Babbit: Rozhodně nemám svoje slipy.

Charlie Babbit: Dal jsem ti svoje. Řekl jsem ti, ať si je vezmeš. Kde jsou?

Raymond Babbit: V kapse u saka.

Charlie Babbit: Kde?

Raymond Babbit: Tady. Jsou moc těsný.

Charlie Babbit: Tohle nejsou boxerky. Tohle jsou Hanes 32.

Raymond: Moje slipy mají mé jméno uvnitř. Je tam, "Raymond".

Charlie Babbit: Koupíme ti nějaké boxerky.“ (Rain Man, 1988)

Ve filmu Mary a Max, který vznikl podle skutečnosti, se setkáváme se stereotypem, kdy autista Max sbírá své nehty u nohou a dává si je do skleniček za každý rok.

Thorová uvádí (2007), že stereotyp se projevuje i v myšlení a řeči. Člověk s autismem tedy neumí měnit téma.

G. PREZENTACE ZVLÁŠTNÍCH POHYBŮ

Jako zvláštní pohyby můžeme označit chůzi po špičkách, třepání prsty, kroucení rukama v zápěstích, nastavení rukou do zvláštních poloh, otáčení se dokola, opakování tleskání a poskakování. Vyskytuje se také zvláštní nachýlená chůze a stereotypní stimulační sebezraňování jako je bouchání hlavou, ťukání a plácání se do částí těla nebo částmi těla a vyštiptování kůže. (Thorová, 2007)

Ve filmu Mary a Max jsme se setkali s případem, kdy jedinec předstírá, že je robot a napodobuje ho. Na houpavý pohyb s broukáním, jsme narazili ve filmu Kostka a Rain Man, ve kterém Raymond také třepotá prsty. Houpavý pohyb na židli se objevil také ve filmu Mercury a Mary a Max.

8. Závěr kvantitativně – kvalitativního šetření

V této části práce se budeme zabývat verifikováním předem stanovených předpokladů, na základě předešlé analýzy a interpretace výsledků našeho průzkumného šetření. V další části se pak zaměříme na poznatky, které nám analýza získaných dat přinesla.

Nyní se budeme zabývat verifikací našich předem stanovených předpokladů.

P1: Předpokládáme, že více jak polovina respondentů zná slovo autismus, a zároveň méně jak polovina určí správné projevy.

Tento předpoklad můžeme označit za částečně platný. Více jak polovina respondentů znala slovo autismu, avšak správné projevy určila více jak polovina respondentů.

P2: Předpokládáme, že více jak polovina respondentů zná slovo autismus díky filmům/dokumentům, a zároveň méně jak polovina zná nebo se setkala s osobou s autismem v běžném životě.

Platnost tohoto předpokladu můžeme potvrdit. U více jak poloviny respondentů může film či dokument za znalost slova autismus a zároveň méně než polovina respondentů uvedla, že zná osobu s autismem v běžném životě.

P3: Předpokládáme, že většina respondentů viděla alespoň jeden film/dokument v něm se objevil jedinec s autismem.

Tento předpoklad označujeme jako platný. Více jak 60% vidělo alespoň jeden z uvedených filmů.

P4: Předpokládáme, že problematika autismu není pro větší polovinu respondentů zajímavým tématem pro film.

Tento předpoklad označujeme jako neplatný. 66% respondentů uvedlo, že je zobrazení problematiky autismu ve filmu zaujalo.

P5: Předpokládáme, že 25% respondentů si myslí, že se autismus pojí ve většině případů s genialitou.

Tento předpoklad označujeme jako neplatný. Genialitu respondenti spojují s autismem v 57%.

P6: Předpokládáme, že větší části respondentů se přiblížila problematika autismu díky filmům/dokumentům.

Platnost tohoto předpokladu můžeme potvrdit. Pozitivní přístup vzhledem k přiblížení problematiky autismu díky filmům či dokumentům, byl ohodnocen větším počtem respondentů, než přístup negativní.

V této závěrečné části bychom chtěli ještě jednou shrnout poznatky a výsledky z našeho šetření.

Náš kvantitativní průzkum byl zaměřen na Prezenci osob s autismem ve filmové tvorbě. V úvodu dotazníku jsme se dozvěděli, že povědomí o problematice autismu má většina respondentů a to zejména díky masmédiím, nejčastěji filmům.

V dnešní době, kdy již nejsou stranou společnosti, se s těmito osobami můžeme setkat prakticky kdekoliv. Společnost je částečně obeznámena s projevy těchto osob a pravidelné setkávání by nehodnotila ani záporně, ani kladně. Toto setkávání by mohlo ovlivnit zejména rozšíření pohledu na problematiku osob s autismem, ale také by mohlo přispět ke změně životních hodnot členů společnosti.

Nejvíce viděným filmem se stal Rain Man, v závěsu pak byly filmy Mercury a Kostka s dokumentem o Savantech Čistě duše. Tyto filmy jsou jedny z nejčastěji reprízovaných, které může společnost shlédnout na televizních stanicích. Co se týká zaujatostí, většina společnosti hodnotila zaujetí těchto filmů kladně. Nejvíce je zaujal herecký výkon představitele autisty, filmy Rain Man a Mercury, genialita autistů, zpracování a také, že se jim zvýšilo povědomí o autismu.

Jak jsme mohli porovnat s kvalitativní částí šetření, většinou jsou projevy autismu ve filmu reálné, nepočítáme-li určité vyzdvihnuté vlastnosti, které se objevují jen u části osob s autismem. Reálnost projevů potvrdili také respondenti.

Nejčastěji viděnými projevy autismu ve filmech jsou dle respondentů opakující se činnosti, genialita a problémy v komunikaci a mluvené řeči.

Z kvalitativní části šetření jsme zjistili, že autisté obvykle ve filmech navazují oční kontakt, kontakt tělesný nevyhledávají a u žádné postavy jsme se nesetkali s mutismem. Mezi nejčastější stereotypy řadíme pravidelnou sledovanost oblíbených pořadů a systém uspořádaných věcí jak u postav v domácnostech, tak ve společnosti.

Společnost po shlédnutí filmů s autisty zpravidla nezmění svůj postoj k těmto osobám, více než polovina by se však o autismu chtěla dozvědět více.

ZÁVĚR

Osoby s poruchou autistického spektra jsou nevychované, neumí projevovat emoce, nenavazují oční kontakt. Tyto a další známé mýty o autismu, jsme se snažili v této práci vyvrátit a zároveň zjistit, jak daleko jsou tyto mýty ve společnosti rozšířeny. Mnoho lidí zaujímá vůči těmto lidem negativní postoj jen kvůli prvnímu dojmu, ale mnohdy neví, co báječného se v těchto osobách skrývá. Vychovávat a pečovat o takového člověka není snadné, na druhou stranu s nimi můžete prožít mnoho krásných chvil, na které nikdy nezapomenete. Já na takového člověka narazila, a aniž by to tušil, změnil v některých ohledech můj život.

Média ovlivňují pohledy na mnoho věcí a našim hlavním cílem bylo zjistit, jak se odráží tyto pohledy prostřednictvím filmu a dokumentů na společnost. Potěšilo nás, že čím dál tím více lidí ví, v čem problematika autismu tkví a že se negativní přístupy k těmto lidem mění v pozitivní.

Dále jsme se zabývali rozboru filmů a dokumentů. Ačkoliv by se mohlo zdát, že na tomto rozboru nemůže být pranic zajímavého, narazili jsme na několik zvláštností, které nás nakonec ubezpečili, že právě filmy a dokumenty mají velký podíl na tom, jak se k těmto lidem v současnosti přistupuje a jak se na ně nazírá. Je důležité takového člověka poznat osobně, než si o něm vytvořit mylnou představu, ke které nás média mohla zavést.

Seznam literatury

GILLBERG, Ch., PEETERS, T. *Autismus - zdravotní a výchovné aspekty: Výchova a vzdělávání dětí s autismem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-856-2.

HOWLIN, P. *Autismus u dospívajících a dospělých* 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 295 s. ISBN 80-7367-041-0.

HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V. *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. Praha: Portál, 2004, 206 s. ISBN 80-7178-813-9.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

LECHTA, V. (ed.). *Základy inkluzivní pedagogiky*. Praha: Portál, 2010, 440 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MIOVSKÝ, Michal. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule (snowball sampling)*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, 108 s. Metodika, no. 1. ISBN 80 – 86734 – 08 – 0.

RICHMAN, K. *Výchova dětí s autismem: Aplikovaná behaviorální analýza*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-102-6.

SCHOPLER, E.; MESIBOV, G. *Autistické chování*. Praha: Portál, 1997. 304s. ISBN 80-7178-133-9.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2006, 198 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-736-7060-7.

THOROVÁ, Kateřina, Věra ČADILOVÁ a Hynek JŮN. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3673-192.

TREFFERT, Darold A. *Ostrov gémie: bohatá mysl autistických, získaných a náhlých savantů*. 1. vyd. Praha: Triton, 2012, 380 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-7387-560-2.

VALENTA, Milan, MÜLLER, Oldřich. *Psychopedie: teoretické základy a metodika*. 2. vyd. Praha: Parta, 2004. 440 s. ISBN 80-7320-063-5.

VOSMIK, M.; BĚLOHLÁVKOVÁ, L. *Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole*. Praha: Portál, 2010. 200s. ISBN 978-80-7367-687-2.

WILLIAMSOVÁ, D. *Nikdo nikde*. Praha: Svoboda, 1995. 228s. ISBN 80-205-0462-1.

Internetové zdroje

ALEFF. *Syndrom Savant- Genialita čistých duší*. In: ALEFF. EDen-X [online]. 2008 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <<http://www.eden-x.cz/>>

www.apla.cz

www.autismus.cz

www.csfd.cz

www.survio.cz

Zdroje filmů a dokumentů

Čisté duše [Beautiful Minds], 2006 [dokumentární film]. Režie Petra HÖFER a Freddie RÖCKENHAUS. Velká Británie.

Diagnóza: Aspergerův syndrom, 2010 [dokumentární film]. Režie Petr ZRNO. Česko.

Kostka [Cube], 1997 [film]. Režie Vincenzo NATALI. Kanada.

Malaton [Marathon], 2005 [film]. Režie Yun – cheol JEONG. Jižní Korea.

Mary a Max [Mary and Max], 2009 [film]. Režie Adam ELLIOT. Austrálie

Mercury, 1998 [film]. Režie Harold BECKER. USA.

Rain Man, 1988 [film]. Režie Barry LEVINSON. USA

Sněhový dort [Snow cake], 2006 [film]. Režie Marc EVENS. Velká Británie/Kanada.

Šestkrát autismus [Autism x 6], 2007 [dokumentární film]. Režie Monica LANGE. USA.

Temple Grandinová [Temple Grandin], 2010 [film]. Režie Mick JACKSON. USA.

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek:

- Tab. 1: Terminologické rozdíly
- Tab. 2: Některé pojmy u pervazivních vývojových poruch
- Tab. 3: Rozdělení respondentů dle pohlaví
- Tab. 4: Rozdělení respondentů dle věku
- Tab. 5: Rozdělení respondentů dle maximálního dosaženého vzdělání
- Tab. 6: Rozdělení respondentů dle povolání
- Tab. 7: Rozdělení respondentů dle aglomerace
- Tab. 8: Znalost slova „autismus“
- Tab. 9: Autismus a jeho spojitosti
- Tab. 10: Zdroje
- Tab. 11: Osobní zkušenost s autismem
- Tab. 12: Názor na ovlivnění osobou s autismem
- Tab. 13: Míra ovlivnění osobou s autismem
- Tab. 14: Nejintenzivnější oblast ovlivnění osobou s autismem
- Tab. 15: Určení projevů autismu
- Tab. 16: Projevy autismu popsány vlastními slovy
- Tab. 17: Nejčastější shlédnuté filmy/dokumenty
- Tab. 18: Zaujetí filmem
- Tab. 19: Filmy/dokumenty, které respondenty zaujaly
- Tab. 20: Konkrétní důvody, díky kterým respondenty film zaujal
- Tab. 21: Reálnost představitele s autisty ve filmu
- Tab. 22: Nejčastější projevy autismu ve filmu
- Tab. 23: Pohled na osoby s autismem po shlédnutí filmu
- Tab. 24: Způsoby, kterými se respondentům změnil pohled na osoby s autismem
- Tab. 25: Přiblížení problematiky autismu po shlédnutí filmu
- Tab. 26: Ochota respondentů dozvědět se více o autismu

Seznam grafů:

- Graf č. 1: Rozdělení respondentů dle pohlaví
- Graf č. 2: Rozdělení respondentů dle věku
- Graf č. 3: Rozdělení dle maximálního dosaženého vzdělání
- Graf č. 4: Rozdělení dle aglomerace
- Graf č. 5: Znalost slova „autismus“
- Graf č. 6: Zdroje
- Graf č. 7: Osobní zkušenost s autismem
- Graf č. 8: Názor na ovlivnění osobou s autismem
- Graf č. 9: Míra ovlivnění osobou s autismem – pozitivně
- Graf č. 10: Míra ovlivnění osobou s autismem – negativně
- Graf č. 11: Nejintenzivnější ovlivnění osobou s autismem
- Graf č. 12: Určení projevů autismu
- Graf č. 13: Nejčastější shlédnuté filmy/dokumenty
- Graf č. 14: Zaujetí filmem
- Graf č. 15: Filmy/dokumenty, které respondenty zaujaly
- Graf č. 16: Reálnost představitele autisty ve filmu
- Graf č. 17: Nejčastější projevy autismu ve filmech
- Graf č. 18: Pohled na osoby s autismem po shlédnutí filmu
- Graf č. 19: Přiblížení problematiky autismu po shlédnutí filmu
- Graf č. 20: Přiblížení problematiky autismu po shlédnutí filmu
- Graf č. 21: Ochota respondentů dozvědět se více o autismu

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Dotazník

Příloha č. 2 - Rozdíly mezi jednotlivými pervazivními vývojovými poruchami

Dotazník

Prezentace osob s autismem ve filmové tvorbě

Dobrý den,

jmenuji se Simona Holáňová a jsem studentkou Univerzity Palackého v Olomouci, kde studuji na Pedagogické fakultě obor Speciální pedagogika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ a Společenské vědy. Chtěla bych Vás velice požádat o vyplnění mého dotazníku. Jedná se o anonymní dotazník, jenž bude použit pro praktickou část mé bakalářské práce. Účelem tohoto průzkumu je zjistit povědomí o osobách s autismem v intaktní společnosti a jak se liší od vyobrazení těchto osob ve filmové tvorbě. Dotazník tvoří 23 otázek a jejich vyplnění by Vám nemělo zabrat více jak 10 minut.

Děkuji za Vaše odpovědi a čas

Holáňová Simona

1. Pohlaví

- a) Žena
- b) Muž

2. Věk

3. Maximální dosažené vzdělání

- ☐ Základní
- ☐ Vyučen/á
- ☐ Střední odborná škola s maturitou
- ☐ Gymnázium
- ☐ Vyšší odborná škola
- ☐ Vysoká škola

4. Povolání

5. Aglomerace, kde nyní žijete

- ☐ Město
- ☐ Městys
- ☐ Obec

6. Slyšel/a jste někdy slovo autismus? Pokud odpovíte "ne", přejděte prosím na otázku č. 15.

- a) ano
- b) ne

7. V případě, že znáte slovo autismus, s čím se Vám tato problematika pojí?

8. Dokázali byste určit projevy autismu?

- ☐ Ano
- ☐ Nejspíš ano
- ☐ Ano i ne
- ☐ Nejspíš ne
- ☐ Ne

9. Pokud znáte projevy autismu, pokuste se, je, prosím popsat vlastními slovy:

10. Ze kterých zdrojů, jste se o autismu dozvěděl/a ? Možnost zatrhnutí více odpovědí.

- ☐ Z knih a časopisů
- ☐ Z internetu
- ☐ Prostřednictvím filmů / dokumentů
- ☐ Ze školy / práce

- ☐ Od rodiny a přátel
- ☐ Od organizace pro osoby s autismem
- ☐ Jiné

11. Znáte, nebo setkal/a jste se již ve svém životě s osobou s autismem?

- ☐ Ano, znám
- ☐ Ano, setkal/a
- ☐ Nevím
- ☐ Ne

12. Myslíte si, že by mohlo pravidelné setkávání s osobami s autismem ovlivnit určitým způsobem Váš život? Pokud odpovíte "ne" přejděte prosím na otázku č. 15

- a) ano
- b) ne

13. Pokud ano, tak v jaké míře. Hodnocení známkou jako ve škole (tj. 1nejvíce; 5nejméně)

---	1.	2.	3.	4.	5.
Pozitivně	0	0	0	0	0
Negativně	0	0	0	0	0

14. Ve kterých oblastech Vašeho života si myslíte, že by ovlivnění mohlo být nejintenzivnější?

- ☐ V komunikaci s osobou s autismem
- ☐ V mezilidských vztazích
- ☐ Ve změně životních hodnot
- ☐ Ve zvýšení schopnosti empatie
- ☐ V rozšíření pohledu na problematiku osob s autismem

15. Viděl/a jste někdy některý z uvedených filmů / dokumentů? Možnost zatrhnutí více odpovědí. Pokud odpovíte "Neviděl/a jsem žádný z těchto filmů" přejděte prosím na otázku č. 23.

- ☐ Rain Man
- ☐ Mercury
- ☐ Mary a Max
- ☐ Sněhový dort
- ☐ Kostka
- ☐ Temple Grandin
- ☐ Bílá vrána
- ☐ Dům z karet
- ☐ Malaton/Marathon
- ☐ Diagnóza: Aspergerův syndrom
- ☐ Šestkrát autismus
- ☐ Čisté duše
- ☐ Neviděl/a jsem žádný z těchto filmů/dokumentů

16. Zaujal Vás některý z těchto filmů?

- a) Ano
- b) Ne

17. Pokud Vás některý film/ dokument zaujal napište který a čím:

18. Nakolik se Vám zdál projev představitele s autismem ve Vámi vybraném filmu věrohodný, ve srovnání s chováním osob s autismem v reálném životě?

- ☐ Projev představitele se mi zdál totožný s realitou
- ☐ Projev představitele se mi zdál reálný i nereálný
- ☐ Projev představitele se mi zdál nereálný

19. Které projevy autismu, lze ve filmech s autismem nejčastěji vypořádat? Možnost zatrhnutí více odpovědí.

- ☐ Stále/často opakující se chování

- ☐ Genialita
- ☐ Vyhýbání se společnosti
- ☐ Problémy v komunikaci a mluvené řeči
- ☐ Problémy s vyjádřením emocí
- ☐ Nenavázání očního kontaktu
- ☐ Problémy s představivostí a fantazií
- ☐ Rituály
- ☐ Jiné

20. Změnil se Váš pohled na osoby s autismem po zhlédnutí některého z filmů?

- ☐ Ano
- ☐ Z větší části ano
- ☐ Ano i ne
- ☐ Z větší části ne
- ☐ Ne

21. V případě, že se Váš pohled na osoby s autismem změnil, pokuste se popsat jakým způsobem:

22. Z jaké části se Vám přiblížila problematika autismu po zhlédnutí filmů / dokumentů na dané téma po stránce: *Hodnocení známkou jako ve škole (tj. 1nejvíce; 5nejméně)*

---	1.	2.	3.	4.	5.
Povědomí o problematice autismu	0	0	0	0	0
Nahlížení na osoby s autismem	0	0	0	0	0

23. Chtěl/a byste se o autismu dozvědět něco více?

- ☐ Ano
- ☐ Ne
- ☐ Nevím

Příloha č. 2 – Rozdíly mezi jednotlivými pervazivními vývojovými poruchami (Hrdlička, Komárek, 2004, s. 49)

Znak	Dětský autismus	Aspergerův syndrom	Rettův syndrom	Jiná dezintegrační porucha	Jiné PDD
Věk při rozpoznání (roky)	0 - 3	> 3	0,5 - 2,5	> 2	různé
Pohlaví	M > Ž	M > Ž	Ž	M > Ž	M > Ž
Intelligence	MR - norma	podprůměr - norma	Závažnější MR	Závažnější MR	MR - norma
Regrese	Někdy	ne	ano	ano	Většinou ne
Komunikační schopnosti	Převážně omezené	dobré	Velmi špatné	Velmi špatné	Různé
Sociální schopnosti	Velmi špatné	špatné	Závisí na věku	Velmi špatné	Různé
Omezené zájmy	Různé	ano	Nevalidní rys	Nevalidní rys	Různé
Rodinná anamnéza podobných obtíží	málokdy	Často	Ne	Ne	?
Výskyt epilepsie	Běžný	Ne	Velmi častý	Běžný	?
Prognóza	různé	Většinou dobrá	Velmi špatná	Velmi špatná	Různé
PDD – pervazivní vývojová porucha, M – muži, Ž – ženy, MR – mentální retardace					